

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Αναπληρωτής Καθηγητής ΖΑΠΡΑΝΗΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ : « Η εφαρμογή του Συμφώνου
της Επιτροπής της Βασιλείας II (Basel II) στην Ελληνική
πραγματικότητα »

ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ (ΑΜ 13/08)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
2. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΥΛΩΝΩΝ.....	9
2.1.Πυλώνας I :Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη έναντι του πιστωτικού και λειτουργικού κινδύνου.....	9
2.1.1. Τυποποιημένη προσέγγιση.....	9
2.1.2. Λειτουργικός Κίνδυνος.....	12
2.2.Πυλώνας II: Εποπτικές διαδικασίες εξέτασης της Κεφαλαιακής Επάρκειας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων.....	23
2.2.1. Οι τέσσερις αρχές του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου των Εποπτικών Αρχών.....	23
2.2.2. Ο ρόλος των Εποπτικών Αρχών.....	26
2.2.3.Υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων.....	26
2.3.Πυλώνας III: Ενίσχυση της πειθαρχίας αγοράς μέσω της δημοσιοποίησης στοιχείων σχετικά με τη διάρθρωση των αναλαμβανόμενων κινδύνων.....	28
2.3.1. Δημοσιοποίηση Στοιχείων.....	28
3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	31
3.1.Μειονεκτήματα των σημερινών κανόνων.....	33
3.2.Σκοποί της Βασιλείας II.....	34
3.3.Οι επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις.....	35
3.4. Η επίπτωση στο κόστος των τραπεζικών κεφαλαίων.....	36
3.5.Τι αλλάζει για τις επιχειρήσεις.....	37
3.6. Χρόνος προσαρμογής.....	38
3.7. Χρηματοοικονομική Αποτελεσματικότητα και Σταθερότητα.....	39
4. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	47
4.1. Το Θεσμικό Πλαίσιο.....	47
4.2. Η ενσωμάτωση της Βασιλείας II στην ελληνική νομοθεσία (Νομοθετικό Πλαίσιο).....	48
4.3. Στρατηγικές προκλήσεις για τα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα.....	55
4.4. Βασιλεία II και μικρομεσαίες.....	62
5. Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008 ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ II.....	68
5.1. Αλλαγές στον πυλώνα I.....	71
5.2. Αλλαγές στον πυλώνα II.....	73
5.3. Αλλαγές στον πυλώνα III.....	74
6.ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ II.....	76
7.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	86

ΣΥΝΟΨΗ

Η εργασία αυτή πραγματεύεται την εφαρμογή του Συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας II (Basel II) όπως αυτό ορίζεται από την Επιτροπή Βασιλείας για την Εποπτεία των τραπεζών (Basel Committee on Banking Supervision) στην Ελληνική πραγματικότητα.

Στην εισαγωγή αναφέρεται η ιστορική εξέλιξη της Επιτροπής της Βασιλείας, η αναγκαιότητα δημιουργίας της, το αρχικό σύμφωνο της Βασιλείας περιληπτικά, οι ελλείψεις που είχε και τις οποίες προσπάθησε να καλύψει το νέο σύμφωνο της Βασιλείας II. Επίσης, αναφέρονται συνοπτικά οι αλλαγές που έγιναν και στους τρεις πυλώνες του νέου συμφώνου.

Στο 1^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά οι τρεις πυλώνες που απαρτίζουν το Σύμφωνο της Βασιλείας II, ενώ γίνεται και μια αναφορά στο λειτουργικό κίνδυνο και τις μεθόδους αποτίμησης του που προτείνει η επιτροπή της Βασιλείας.

Στο 2^ο Κεφάλαιο αναφέρονται οι επιπτώσεις που θα έχουν στις τράπεζες και τις επιχειρήσεις οι νέες προτάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας.

Στο 3^ο Κεφάλαιο εξετάζεται η ελληνική πραγματικότητα όσον αφορά την εφαρμογή του Συμφώνου της Βασιλείας II, ενώ γίνεται αναφορά στο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο.

Στο 4^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται οι αναμενόμενες αλλαγές στους τρεις πυλώνες που απαρτίζουν το Σύμφωνο της Βασιλείας II λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008.

Στα δύο τελευταία κεφάλαια της εργασίας αναφέρονται οι κριτικές καθώς και τα συμπεράσματά μας για τις επιπτώσεις από την εφαρμογή του νέου Συμφώνου της Βασιλείας II.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιτροπή της Βασιλείας ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1973 σε μια περίοδο κατά την οποία η κατάργηση του διεθνούς νομισματικού συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods το 1973 σηματοδότησε μια περίοδο έντονων διακυμάνσεων και μεταβλητότητας των ισοτιμιών και των επιτοκίων. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν οι τράπεζες να καταστούν ιδιαίτερα ευάλωτες στον μέχρι πρότινος άγνωστο κίνδυνο των συναλλαγματικών και επιτοκιακών μεταβολών. Γρήγορα είχαμε τα πρώτα θύματα της νέας εποχής. Το 1974 η γερμανική τράπεζα Bankhaus I.D.Herstatt προκάλεσε μια άνευ προηγουμένου αναστάτωση στη διεθνή τραπεζική αγορά. Η τράπεζα χρεοκόπησε εξαιτίας άστοχων θέσεων σε προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος και προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις στο σύστημα. Το περιστατικό αυτό μαζί με άλλα μικρότερης εμβέλειας, κατέδειξαν την ανάγκη διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της τραπεζικής εποπτείας. Προτεραιότητα δόθηκε στην θεσμοθέτηση συνεργασίας ανάμεσα στις νομισματικές και τραπεζικές εποπτείες με στόχο την πρόληψη συστημικών κρίσεων και την διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος και οδήγησαν στην σύσταση της περίφημης Επιτροπής της Βασιλείας. Η Επιτροπή της Βασιλείας συστάθηκε το 1974 με μέλη της τις κεντρικές τράπεζες και άλλες εποπτικές αρχές από τα κράτη-μέλη του “Group of ten” την Ελβετία, το Λουξεμβούργο και την Ισπανία. Στην πραγματικότητα συμμετέχουν 10 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι Καναδάς, Η.Π.Α. και Ιαπωνία. Δεν είναι διεθνής οργανισμός αλλά μια de facto οργάνωση χωρίς νομική προσωπικότητα που λειτουργεί με την υποστήριξη της γραμματείας της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (Bank of international settlement).

Οι κανόνες που περιέχονται στις εκθέσεις της δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα αλλά αποτελούν «γενικές κατευθυντήριες γραμμές καλής πρακτικής». Οι βασικοί στόχοι του αρχικού συμφώνου της Βασιλείας που οριστικοποιήθηκε το 1988 ήταν:

- i) Η ισχυροποίηση της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών που αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα.

- ii) Η διασφάλιση ίσων όρων τραπεζικού ανταγωνισμού μεταξύ των διεθνώς δραστηριοποιημένων τραπεζών και μεταξύ των τραπεζών και των επενδυτικών εταιριών.

Οι στόχοι αυτοί θα πραγματοποιούνταν μέσω της καθιέρωσης ενός κοινώς αποδεκτού εποπτικού πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Το σύμφωνο αυτό, προσδιορίζοντας τα στοιχεία και την ποιότητα των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών και ομαδοποιώντας σε βασικές κατηγορίες τα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία τους, ανάλογα με τον τεκμαιρόμενο πιστωτικό κίνδυνο που εμπεριέχουν, διαμορφώνει τον συντελεστή κεφαλαιακής επάρκειας (8%), που αποτελεί ταυτόχρονα διεθνές μέτρο σύγκρισης της φερεγγυότητας αλλά και το ελάχιστο αποδεκτό επίπεδο κεφαλαιακής κάλυψης κινδύνων. Η διεθνής αποδοχή του συμφώνου υπήρξε εντυπωσιακή και ειδικά στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντίστοιχες διατάξεις ενσωματώθηκαν στο κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο της τραπεζικής εποπτείας, με αποτέλεσμα αναμφισβήτητη ενίσχυση της φερεγγυότητας των τραπεζών κατά την προηγούμενη και τρέχουσα δεκαετία.

Μεταγενέστερα το σύμφωνο της Βασιλείας συμπληρώθηκε προκειμένου να καλύψει με κεφαλαιακές απαιτήσεις και τον κίνδυνο αγοράς(ΠΔ/ΤΕ 2397/7.11.96), ο οποίος εμπεριέχεται στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών των τραπεζών και συνδέεται με μεταβολές επιτοκίων, συναλλαγματικών ισοτιμιών και τιμών μετοχών. Έτσι ο ελάχιστος απαιτούμενος συντελεστής κεφαλαιακής επάρκειας, προκύπτει μετά και τον συνυπολογισμό του κινδύνου αυτού.

Ήδη όμως από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 είχαν καταστεί φανερές ορισμένες **ελλείψεις** και **αδυναμίες** του συμφώνου της **Βασιλείας I**. Ειδικότερα η ανάπτυξη νέων σύνθετων τραπεζικών προϊόντων, όπως η τιτλοποίηση απαιτήσεων, προκάλεσε ανησυχίες όσον αφορά την επάρκεια του εποπτικού πλαισίου. Εν συντομία θα αναφέρουμε ορισμένες από τις βασικότερες ελλείψεις και αδυναμίες του συμφώνου της Βασιλείας I:

- i) Η ομαδοποίηση στις κατηγορίες στάθμισης για τον πιστωτικό κίνδυνο ήταν πολύ συγκεντρωτική και ως ένα βαθμό αυθαίρετη, με αποτέλεσμα

να μην υπάρχει επαρκής διαφοροποίηση με βάση τον πραγματικό πιστωτικό κίνδυνο κάθε χρηματοδοτικού ανοίγματος .

- ii)** Δεν λαμβάνονταν υπόψη οι λοιποί κίνδυνοι και ειδικότερα ο λειτουργικός, δηλαδή ο κίνδυνος από ανεπάρκεια των πληροφορικών συστημάτων, λάθη κατά την διεκπεραίωση των συναλλαγών, κατάχρηση κ.λ.π. αλλά εμμέσως εθεωρείτο ότι οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον πιστωτικό και τον κίνδυνο αγοράς κάλυπταν και τους λοιπούς κινδύνους .
- iii)** Η εποπτική αντιμετώπιση ορισμένων τεχνικών και προϊόντων δεν ήταν επαρκώς εξειδικευμένη. Ενδεικτικά αναφέρουμε την τιτλοποίηση απαιτήσεων και τα πιστωτικά παράγωγα, τεχνικές που έχουν σημειώσει σημαντική ανάπτυξη ως μέσα μεταφοράς πιστωτικού κινδύνου στην αγορά.
- iv)** Το σύμφωνο όχι μόνο δεν παρείχε κίνητρα στις τράπεζες να αναπτύξουν βελτιωμένα συστήματα διαχείρισης κινδύνου αλλά αντίθετα, αφενός ενθάρρυνε σε ορισμένες περιπτώσεις την τυπική μόνο συμμόρφωση προς τις διατάξεις και αφετέρου υποχρέωνε τις τράπεζες που είχαν αξιόπιστα συστήματα υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου και των απαιτούμενων για την κάλυψή του κεφαλαίων να προβαίνουν σε διπλό υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων, ένα για εσωτερική χρήση και ένα για συμμόρφωση με τις εποπτικές διατάξεις .

Η συνειδητοποίηση των αδυναμιών του συμφώνου της Βασιλείας I αλλά και η πίεση της αγοράς οδήγησε στην έναρξη των εργασιών για την αναθεώρηση του από την Επιτροπή Τραπεζικής εποπτείας της Βασιλείας και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία όφειλε να αναθεωρήσει τις οδηγίες περί κεφαλαιακής επάρκειας οι οποίες σε αντίθεση με τις συστάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας είναι υποχρεωτικές.

Κύριοι στόχοι του αναθεωρημένου συμφώνου, δηλαδή του συμφώνου της Βασιλείας II είναι:

- i)** Η αντιστοίχιση, κατά το δυνατόν, των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών με τον πιστωτικό κίνδυνο, που πράγματι εμπεριέχεται σε κάθε χρηματοδοτικό άνοιγμα.

- ii) Η διεύρυνση των εποπτικά αναγνωριζόμενων μέσων και τεχνικών αντιστάθμισης ή μεταφοράς των πιστωτικών κινδύνων.
- iii) Ο καθορισμός συγκεκριμένων κεφαλαιακών απαιτήσεων για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου.
- iv) Η ενθάρρυνση των τραπεζών για την χρήση εσωτερικών συστημάτων μέτρησης και διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου.
- v) Ο προσδιορισμός βασικών αρχών και κριτηρίων που θα διέπουν την διαδικασία αξιολόγησης από τις εποπτικές αρχές της πολιτικής και των μηχανισμών των τραπεζών για την διασφάλιση της κεφαλαιακής τους επάρκειας. Η αξιολόγηση αυτή θα λαμβάνει υπόψη την φύση και το εύρος των δραστηριοτήτων των εποπτευόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων και το είδος και το ύψος των σχετικών κινδύνων που αναλαμβάνουν.
- vi) Η ενίσχυση της αρχής της πειθαρχίας που η αγορά επιβάλλει στα πιστωτικά ιδρύματα μέσω της υποχρεωτικής δημοσιοποίησης ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων που να επιτρέπουν την αντικειμενική αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων. Η αξιολόγηση αυτή από την αγορά ουσιαστικά προσδιορίζει και το κόστος δανεισμού των τραπεζών και κατά συνέπεια την επιτοκιακή πολιτική έναντι των πελατών.

Το νέο σύμφωνο της Βασιλείας απαρτίζεται από τρεις πυλώνες:

- Ο πρώτος πυλώνας αφορά τον καθορισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για την κάλυψη του πιστωτικού και του λειτουργικού κινδύνου.
- Ο δεύτερος πυλώνας αφορά τον καθορισμό του σκοπού στον οποίο αποβλέπει η διαδικασία της αξιολόγησης της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών από τις εποπτικές

αρχές, καθώς και την θέσπιση των γενικών αρχών και κριτηρίων που θα διέπουν την διαδικασία αυτή.

- Ο τρίτος πυλώνας αφορά την ενίσχυση της πειθαρχίας της αγοράς μέσω της δημοσιοποίησης συγκεκριμένων ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων.

2. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΥΛΩΝΩΝ

2.1. Πυλώνας Ι :Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη έναντι του πιστωτικού και λειτουργικού κινδύνου

2.1.1. Τυποποιημένη προσέγγιση

Τυποποιημένη Μέθοδος - Κράτη και Κεντρικές Τράπεζες

Αξιολόγηση Πιστοληπτικής Ικανότητας	AAA Έως AA-	A+ Έως A-	BBB Έως BBB-	BB+ Έως B-	Κάτω απο B-	Χωρίς αξιολόγηση
Συντελεστής Στάθμισης	0%	20%	50%	100%	150%	100%

Ισχύον καθεστώς: μέλη ΟΟΣΑ 0% / μη-μέλη 100%

Δίνεται η διακριτική ευχέρεια στις εθνικές εποπτικές αρχές για ευνοϊκότερη,κατά μια βαθμίδα, μεταχείριση για τις απαιτήσεις του πιστωτικού ιδρύματος έναντι της χώρας όπου εδρεύει και οι οποίες είναι εκφρασμένες και έχουν χρηματοδοτηθεί στο νόμισμα της χώρας αυτής. Ωστόσο στο θέμα αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει όχι μόνο την ευνοϊκότερη μεταχείριση, αλλά τη διατήρηση του ισχύοντος καθεστώτος στάθμισης με συντελεστή 0%. Για παράδειγμα, παρόλο που η Ελλάδα με βάση την προτεινόμενη από την Επιτροπή Βασιλείας αξιολόγηση θα πρέπει να σταθμίζεται με συντελεστή 20%, η Τράπεζα της Ελλάδος θα μπορεί να επιτρέψει το χρέος του Ελληνικού Δημοσίου σε ευρώ να σταθμίζεται με 0%. Αντίθετα, το χρέος του Ελληνικού Δημοσίου σε ξένο νόμισμα θα έχει το συντελεστή στάθμισης της Ελλάδας, δηλαδή 20%.

Το όριο του πιστωτικού κινδύνου της χώρας προέλευσης παύει να ισχύει για τις απαιτήσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων. Έτσι οι υψηλής πιστοληπτικής ικανότητας επιχειρήσεις και πιστωτικά ιδρύματα θα μπορούν να λαμβάνουν χαμηλότερο συντελεστή στάθμισης (με κατώτατο όριο το 20%) από αυτόν της χώρας προέλευσης.

Τυποποιημένη Μέθοδος - Τράπεζες και Χρηματιστηριακές Εταιρείες

Αξιολόγηση Πιστοληπτικής Ικανότητας	AAA Έως AA-	AA+ Έως A-	BBB Έως BBB-	BB+ Έως B-	Κάτω από B-	Χωρίς αξιολόγηση
--	----------------------------	---------------------------	-------------------------	-----------------------	----------------------------	-----------------------------

Μέθοδος 1: Βάσει της αξιολόγησης του κράτους έδρας

Συντελεστής Στάθμισης	20%	50%	100%	100%	150%	100%
----------------------------------	------------	------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Μέθοδος 2: Βάσει της ατομικής αξιολόγησης

Μακροχρονια έκθεση	20%	50%	50%	100%	150%	50%
Βραχυχρόνια έκθεση < 3 μην.	20%	20%	20%	50%	150%	20%

Ισχύον καθεστώς: μέλη ΟΟΣΑ 20% / μη-μέλη : 20% <1 έτος > 100%

Όσον αφορά στις απαιτήσεις έναντι τραπεζών και χρηματιστηριακών εταιρειών, προτείνονται δύο επιλογές υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων. Οι εθνικές εποπτικές αρχές θα αποφασίσουν για την εφαρμογή μόνο μίας μεθόδου για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα της επικράτειάς τους. Η πρώτη επιλογή συνδέει την αξιολόγηση του πιστωτικού ιδρύματος με αυτή της χώρας στην οποία εδρεύει, ενώ η δεύτερη βασίζεται στη ατομική αξιολόγησή του από εξωτερικούς οίκους αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας. Ειδικότερα, σύμφωνα με την πρώτη επιλογή η στάθμιση κινδύνου του πιστωτικού ιδρύματος θα είναι κατά μια κατηγορία δυσμενέστερη από αυτή της χώρας προέλευσης, έχοντας ως ανώτατο όριο το 100% (εξαιρέση αποτελούν τα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν σε κράτη τα οποία είναι αξιολογημένα χαμηλότερα από B- όπου το ανώτατο όριο θα διαμορφώνεται στο 150%). Επιπλέον, η δεύτερη επιλογή παρέχει ευνοϊκότερη, κατά μία βαθμίδα μεταχείριση των απαιτήσεων έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων με αρχική λήξη μικρότερη ή ίση των τριών μηνών, έχοντας ως κατώτατο όριο το 20% (εξαιρούνται τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι αξιολογημένα χαμηλότερα από B-).

Τυποποιημένη Μέθοδος – Επιχειρήσεις

Αξιολόγηση Πιστοληπτικής Ικανότητας	AAA Εως AA-	A+ Εως A-	BBB+ Εως BB-	Κάτω απο BB-	Χωρίς αξιολόγηση
Συντελεστής Στάθμισης	20%	50%	100%	150%	100%

Ισχύον καθεστώς: Όλες οι επιχειρήσεις 100%

Αναφορικά με τις απαιτήσεις έναντι επιχειρήσεων προτείνεται η περαιτέρω κατάτμηση των ομάδων πιστοληπτικής ικανότητας, με την εισαγωγή της ομάδας (A+ ως A-) και συντελεστή στάθμισης (50%) με στόχο την ορθότερη και ακριβέστερη απεικόνιση του πιστωτικού κινδύνου των εταιρειών. Σημειώνεται ότι προς το παρόν ελάχιστες ελληνικές επιχειρήσεις έχουν αξιολογηθεί από διεθνώς αναγνωρισμένους οίκους αξιολόγησης.

Γενικά - Λοιπές προτάσεις

- Όσον αφορά τις απαιτήσεις έναντι ημεδαπών Οργανισμών του Δημόσιου τομέα, προτείνεται να έχουν την ίδια μεταχείριση με αυτές των ημεδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων. Ωστόσο δίνεται η ευχέρεια στις εθνικές εποπτικές αρχές να εξομοιώσουν κατά περίπτωση τις απαιτήσεις έναντι ημεδαπών Οργανισμών του Δημόσιου τομέα, είτε με αυτές της χώρας προέλευσης είτε με τις αντίστοιχες εταιρικές. (π.χ. δημόσιες επιχειρήσεις)
- Προτείνεται στάθμιση με συντελεστή 150% στο ανασφάλιστο τμήμα των ληξιπρόθεσμων άνω των 90 ημερών απαιτήσεων, μετά την αφαίρεση των ειδικών προβλέψεων από αυτό. (Σημειώνεται ότι αυτή η πρόταση θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών). Επίσης δίνεται η διακριτική ευχέρεια στις εθνικές εποπτικές αρχές να εφαρμόζουν την ίδια στάθμιση και στις ιδιωτικές μετοχικές τοποθετήσεις στο επενδυτικό χαρτοφυλάκιο.
- Τα Δάνεια τα οποία είναι πλήρως εξασφαλισμένα με υποθήκες αστικών ακινήτων συνεχίζουν να σταθμίζονται με συντελεστή 50%, ενώ τα δάνεια τα οποία είναι εξασφαλισμένα με υποθήκες εμπορικών ακινήτων θα σταθμίζονται με 100%. Ωστόσο κάτω από ιδιαίτερα αυστηρές προϋποθέσεις, τμήματα δανείων, τα οποία είναι εξασφαλισμένα με υποθήκες εμπορικών ακινήτων θα μπορούν να σταθμίζονται με 50%.
- Όσον αφορά στα εκτός ισολογισμού στοιχεία, η κυριότερη αλλαγή αναφέρεται στο συντελεστή μετατροπής των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων (αρχική προθεσμία λήξης μέχρι 1 έτος), ο οποίος προτείνεται να διαμορφωθεί στο 20% (από 0% σήμερα).

2.1.2. Λειτουργικός Κίνδυνος

Ορισμός

Η Επιτροπή της Βασιλείας ορίζει ως λειτουργικό κίνδυνο τον κίνδυνο που αφορά άμεσες ή έμμεσες απώλειες σαν αποτέλεσμα ανεπαρκών εσωτερικών διαδικασιών και συστημάτων, ανθρώπινης συμπεριφοράς, ή εξαιτίας άλλων εξωτερικών παραγόντων.

Σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας μερικά παραδείγματα που εντάσσονται στο λειτουργικό κίνδυνο είναι:

- Απώλειες λόγω διαχειριστικών σφαλμάτων όπως π.χ. η διαβίβαση εντολής σε λάθος αποδέκτη
- Ποινές λόγω μη συμμόρφωσης με ισχύοντα εποπτικά και νομοθετικά πλαίσια,
- Φυσικές καταστροφές, σεισμοί, πυρκαγιές κ.λ.π.
- Απώλειες ή ποινές από καταδικαστικές αποφάσεις δικαστικών αρχών, μετά από προσφυγή πελατών
- Προβληματική λειτουργία υπολογιστικών συστημάτων
- Περιπτώσεις εξαπάτησης είτε από το προσωπικό της τράπεζας είτε από το εξωτερικό περιβάλλον.

Λόγοι - Αναγκαιότητα προσδιορισμού του λειτουργικού κινδύνου

- Η αύξηση του λειτουργικού κινδύνου που συνδέεται με την αναδιάρθρωση των επιχειρησιακών δομών.
- Η αύξηση της συνθετότητας και του εύρους των τραπεζικών εργασιών
- Οι τράπεζες για να ελαχιστοποιήσουν την έκθεση τους στον πιστωτικό και στον κίνδυνο αγοράς, χρησιμοποιούν νέες τεχνικές όπως παράγωγα, διαχείριση χρεογράφων κ.λ.π. οι οποίες με τη σειρά τους προκαλούν νέους κινδύνους στην τράπεζα.
- Η εισαγωγή και η ολοένα και μεγαλύτερη χρήση νέων τεχνολογικών υποδομών.
- Η αύξηση του e-commerce δημιουργεί στις τράπεζες νέους κινδύνους (όπως άπατες από εξωτερικούς χρήστες, και ασφάλεια του συστήματος) τους οποίους επειδή είναι πρόσφατοι οι τράπεζες δεν τους έχουν κατανοήσει πλήρως.

- Η διαρκώς αυξανόμενη προσοχή των εποπτικών αρχών σε ζητήματα λειτουργικού κινδύνου.

Για να αναπτυχθεί λοιπόν ένα κατάλληλο περιβάλλον διαχείρισης λειτουργικού κινδύνου απαιτείται η τήρηση ορισμένων αρχών, οι περισσότερες από τις οποίες υιοθετούνται από την Επιτροπή της Βασιλείας. Συγκεκριμένα:

i) Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να είναι πολύ καλά ενημερωμένο σχετικά με τις σημαντικότερες πτυχές των λειτουργικών κινδύνων

ii) Η Ανώτατη Εκτελεστική Διοίκηση, θα είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή του πλαισίου διαχείρισης και στρατηγικής για τον λειτουργικό κίνδυνο.

iii) Για να είναι αποτελεσματικό το πλαίσιο διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου σημαντικό ρόλο παίζει η εδραίωση ενός αποτελεσματικού συστήματος επικοινωνίας στην κουλτούρα της τράπεζας.

2.1.2.1. Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη έναντι του Λειτουργικού κινδύνου

Το προτεινόμενο πλαίσιο για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι του λειτουργικού κινδύνου περιλαμβάνει τρεις εναλλακτικές μεθόδους μέτρησης σε ένα φάσμα αυξανόμενου βαθμού πολυπλοκότητας.

Κάθε προσέγγιση απαιτεί ένα μεγαλύτερο όγκο επενδύσεων σε διαδικασίες και τεχνογνωσία. Η επιτροπή της Βασιλείας προτείνει τρεις εναλλακτικές μεθόδους αποτίμησης.

1. Τη Μέθοδο του Βασικού Δείκτη (Basic Indicator Approach)
2. Την Τυποποιημένη Μέθοδο (Standardized Approach)
3. Τη Μέθοδο Εσωτερικής Μέτρησης (Internal Measurement Approach)

Μέθοδος του Βασικού Δείκτη (Basic Indicator Approach)

Στη μέθοδο του Βασικού Δείκτη οι κεφαλαιακές απαιτήσεις υπολογίζονται από τον πολλαπλασιασμό ενός οικονομικού δείκτη (Δ) αντιπροσωπευτικού της δραστηριότητας του τραπεζικού ιδρύματος (π.χ. μικτά έσοδα) και συνεπώς και της αντίστοιχης έκθεσης στο λειτουργικό κίνδυνο, επί έναν σταθερό συντελεστή (κ). Έτσι οι κεφαλαιακές απαιτήσεις (K) θα υπολογίζονται από μια σχέση της μορφής :

$$K = \Delta * \kappa$$

Η εφαρμογή του δείκτη αυτού είναι ιδιαίτερα εύκολη για τις περισσότερες από τις τράπεζες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Κριτική της μεθόδου

Έχει ασκηθεί κριτική για το πόσο αποτελεσματική μπορεί να είναι αυτή η μέθοδος μέτρησης, που αφορά τον συντελεστή (κ) του ακαθάριστου εισοδήματος της τράπεζας.

Μπορεί να είναι εύκολα διαθέσιμο αυτό το ποσό, αναφέρεται όμως στο ακαθάριστο εισόδημα του παρελθόντος, ενώ οι κίνδυνοι αναφέρονται και αφορούν το μέλλον.

Οι ασκούντες κριτική θεωρούν ότι το ακαθάριστο εισόδημα δεν βοηθά στην ποιότητα της διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου της τράπεζας.

Τυποποιημένη Μέθοδος (Standardized Approach)

Στην τυποποιημένη μέθοδο, προτείνεται εξειδίκευση των συντελεστών κατά τραπεζική δραστηριότητα και χρήση διαφορετικών οικονομικών δεικτών κατά περίπτωση.

Το σύνολο των κεφαλαιακών απαιτήσεων θα προκύπτει από το άθροισμα των επιμέρους κεφαλαιακών απαιτήσεων για κάθε δραστηριότητα.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τους αντίστοιχους οικονομικούς δείκτες κατά διαχειριστική μονάδα και είδος δραστηριότητας.

Για κάθε είδος δραστηριότητας προτείνεται ειδικός συντελεστής β που πολλαπλασιαζόμενος με τον αντίστοιχο οικονομικό δείκτη θα δίνει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις της συγκεκριμένης δραστηριότητας.

Χαρτογράφηση Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων

Ε π ε ν δ υ τ ι κ ή	Χρηματοδότηση Μεγάλων Επιχειρήσεων	18%	Επιχειρηματική Τραπεζική Χρημ/ση Κεντρ./Γοπ. Κυβερν. Merchant Banking Συμβουλευτικές υπηρεσίες
Τ ρ α π ε ζ ι κ ή	Διαχείριση Διαθεσίμων	18%	Πωλήσεις Market Making Διαχείριση Ιδίων Θέσεων Διαχείριση Διαθεσίμων
Π α ρ α δ ο σ ι α κ έ ς	Λιανική Τραπεζική	12%	Λιανική Τραπεζική Διαχείριση περιουσίας ιδιωτών Διαχείριση Πιστωτικών Καρτών
	Εμπορική Τραπεζική	15%	Εμπορική Τραπεζική
Τ ρ α π ε ζ ι κ έ ς	Πληρωμές&Διακαν/μοί	18%	Υπηρεσίες εξωτερικών πελατών
Ε ρ γ α σ ί ε ς	Υπηρεσίες Πρακτόρευσης	15%	Θεματοφυλακή Εταιρική εκπροσώπηση Corporate Trust
Λ ο ι π έ ς	Διαχείριση κεφαλαίων	12%	Διαχείριση Διακεκριμένων κεφαλαίων Διαχείριση κεφαλαίων
Ε ρ γ α σ ί ε ς	Λιανική Χρηματομεσιτεία	12%	Λιανική χρηματομεσιτεία

Μέθοδος της Εσωτερικής Μέτρησης (Internal Measurement Approach)

Στη Μέθοδο της Εσωτερικής Μέτρησης η τράπεζα στηριζόμενη στον τρόπο κατανομής των τραπεζικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με την προηγούμενη μέθοδο, θα υπολογίζει από ιστορικά δεδομένα και για συγκεκριμένες περιπτώσεις απωλειών (Loss events) τις παρακάτω παραμέτρους:

1. Πιθανότητα να συμβούν ανάλογες περιπτώσεις στο επόμενο διάστημα ενός έτους (probability of event)

2. Μέση απώλεια ανά περίπτωση (Loss given event) Αν για παράδειγμα στη διάρκεια ενός έτους μια στις χίλιες πληρωμές μιας διαχειριστικής μονάδας κατευθύνεται σε λάθος παραλήπτη και κατά μέσο όρο η Τράπεζα έχει απώλειες δέκα χιλιάδων ευρώ από κάθε τέτοια λανθασμένη πληρωμή, τότε οι κεφαλαιακές απαιτήσεις θα είναι ανάλογες του γινομένου του αριθμού των συγκεκριμένων συναλλαγών σε ένα έτος, επί την πιθανότητα να συμβεί το γεγονός (0,1%), επί τη μέση απώλεια ανά περίπτωση (10.000 ευρώ).

Η επιτροπή Βασιλείας θεωρεί τις παραπάνω μεθοδολογίες σε πρώιμα στάδια ανάπτυξης και δεν αποκλείεται οι τελικές προδιαγραφές να διαφέρουν αισθητά από τις αρχικές προτάσεις.

Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι η αναφορά της Επιτροπής σε θέματα λειτουργικού κινδύνου δεν περιορίζεται μόνο στην ποσοτική τους διάσταση (υπολογισμός δηλαδή των αντίστοιχων κεφαλαιακών απαιτήσεων), αλλά και σε ποιοτικά κριτήρια που γίνονται τόσο περισσότερο αυστηρά όσο η τράπεζα εφαρμόζει περισσότερο εξελιγμένη μέθοδο υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων για το λειτουργικό κίνδυνο.

Ποιοτικά κριτήρια	Μέθοδος Βασικού Δείκτη	Τυποποιημένη Μέθοδος	Εξελιγμένες Μέθοδοι
Συμμόρφωση με τις «θεμελιώδεις πρακτικές για τη διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου» που απαιτούν: -ανεξάρτητη μονάδα ελέγχου -αποτελεσματική χρήση συστήματος αναφορών κινδύνου -ενεργό συμμετοχή της ανώτατης διοικητικής βαθμίδας	Ναι	Ναι	Ναι
Τεκμηρίωση των συστημάτων διαχείρισης κινδύνου		Ναι	Ναι
Ανεξάρτητη λειτουργία ελέγχου και διαχείρισης κινδύνου		Ναι	Ναι
Συλλογή δεδομένων & διοικητική πληροφόρηση κινδύνου		Ναι	Ναι
Αναγνώριση και συλλογή ανά τομέα δραστηριότητας , επιχειρησιακή μονάδα, προϊόν		Ναι	Ναι
Παρακολούθηση ζημιογόνων γεγονότων & συλλογή δεδομένων ζημιών		Ναι	Ναι
Εσωτερικό σύστημα διοικητικής ενημέρωσης & παραγωγής αναφορών για ζημιές & ζημιογόνα γεγονότα, υποστηριζόμενα από βάσεις δεδομένων			Ναι
Έλεγχος ακρίβειας δεδομένων ζημιογόνων γεγονότων & ζημιών			Ναι
Συστηματική διαχείριση δεδομένου κινδύνου μέσω ολοκληρωμένων συστημάτων			Ναι
Άντληση δεδομένων κινδύνου τουλάχιστον για 3 έτη			Ναι
Συγκεκριμένες μέθοδοι για την ενσωμάτωση δεδομένων ζημιών από εξωτερικές πηγές			Ναι
Μεθοδολογία επικύρωσης που θα περιλαμβάνει			Ναι

ανάλυση σεναρίων και stress testing			
Καταγραφή όλων των μεθόδων και των διαδικασιών για τη δυνατότητα ανεξάρτητου ελέγχου και πιστοποίησης			Ναι

Η Προηγμένη Μέθοδος Μέτρησης

Οι Προηγμένες Μέθοδοι Μέτρησης του λειτουργικού κινδύνου παρέχουν σε μεμονωμένες τράπεζες τη διακριτική ευχέρεια να χρησιμοποιούν τα εσωτερικά υποδείγματα υπολογισμού κινδύνων και όχι μια μέθοδο υπολογισμού που τέθηκε από τις εποπτικές αρχές ομοιόμορφα για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα.

Για την εφαρμογή αυτής της μεθόδου οι εποπτικές αρχές κάθε χώρας επιβάλλουν στις τράπεζες **ποσοτικά** και **ποιοτικά** πρότυπα που να εξασφαλίζουν την επάρκεια της ακολουθούμενης μεθοδολογίας μέτρησης, την ποιότητα των δεδομένων και την αποτελεσματικότητα του περιβάλλοντος εσωτερικού ελέγχου.

Τα **ποιοτικά** πρότυπα που θα πρέπει να διαθέτει η τράπεζα είναι:

α) Η τράπεζα θα πρέπει να έχει μία ανεξάρτητη λειτουργία διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου υπεύθυνη για τον σχεδιασμό και την υιοθέτηση ενός πλαισίου διαχείρισης, μέτρησης παρακολούθησης και ελέγχου του λειτουργικού κινδύνου.

β) Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της τράπεζας θα πρέπει να είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις καθημερινές διαδικασίες διαχείρισης του κινδύνου. Η τράπεζα θα πρέπει να διαθέτει τεχνικές ώστε να μπορεί να καταναείμει τα κεφάλαια που διαθέτει για τον λειτουργικό κίνδυνο αναλογικά στις δραστηριότητες της.

γ) Θα πρέπει να υπάρχει τακτική αναφορά για τους λειτουργικούς κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η τράπεζα, στην ανώτατη διοίκηση, στο διοικητικό συμβούλιο, και στη διοίκηση των τομέων δραστηριοτήτων της τράπεζας.

δ) Το σύστημα διαχείρισης κινδύνου της τράπεζας θα πρέπει να είναι πολύ καλά τεκμηριωμένο, έτσι ώστε να μπορέσει να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση όλων των συσχετιζόμενων πλευρών, στις τεκμηριωμένες εσωτερικές πολιτικές της τράπεζας.

ε) Οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτικοί μηχανισμοί θα πρέπει να εκτελούν κατά τακτά χρονικά διαστήματα επιθεωρήσεις στις διαδικασίες διαχείρισης και μέτρησης των συστημάτων λειτουργικού κινδύνου. Οι επιθεωρήσεις αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν και τις δραστηριότητες κάθε τομέα επιχειρησιακής δραστηριότητας ξεχωριστά και της ανεξάρτητης λειτουργίας της διοίκησης λειτουργικού κινδύνου.

ζ) Η εγκυρότητα του συστήματος μέτρησης του λειτουργικού κινδύνου από εξωτερικούς ορκωτούς ελεγκτές και εποπτικές αρχές θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

i) Επαλήθευση ότι η εσωτερική διαδικασία εγκυρότητας λειτουργεί με ικανοποιητικό τρόπο

ii) Διαβεβαίωση ότι τα στοιχεία διοχετεύονται κανονικά και οι διαδικασίες που σχετίζονται με το σύστημα μέτρησης του κινδύνου είναι διαφανείς και υπάρχει εύκολη πρόσβαση σ' αυτές από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς.

Τα ποσοτικά πρότυπα που θα εξασφαλίζουν την επάρκεια της προηγμένης μεθοδολογίας μέτρησης είναι:

α) Η επιτροπή απαιτεί τα τραπεζικά ιδρύματα να έχουν ένα αναλυτικό και περιεκτικό σύστημα το οποίο θα παρέχει ένα υπολογισμό των συνολικών λειτουργικών απωλειών που θα περιλαμβάνει στοιχεία πάνω από μια ετήσια χρονική περίοδο με 99,9% επίπεδο εμπιστοσύνης, το οποίο θα αναφέρεται σαν έκθεση του τραπεζικού ιδρύματος στο λειτουργικό κίνδυνο.

Η τράπεζα θα πολλαπλασιάσει την τιμή αυτή της έκθεσης με 12,5% για να βρει το βάρος των στοιχείων της στο λειτουργικό κίνδυνο και κατόπιν θα προσθέσει αυτό το

ποσό στην υπολογιζόμενη τιμή για τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο αγοράς ώστε να έχει το συνολικό βάρος του κινδύνου των στοιχείων της.

β) Οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν τουλάχιστον πέντε χρόνια ιστορικά στοιχεία λειτουργικών απωλειών που συνεπάγονται κινδύνους τα οποία έχουν συλλέξει από όλες τις επιχειρηματικές δραστηριότητες τους, όλους τους τύπους προϊόντων και από όλες τις γεωγραφικές περιοχές.

Όταν μια τράπεζα υιοθετεί την προηγμένη μέθοδο μέτρησης για πρώτη φορά είναι αποδεκτό από τις εποπτικές αρχές και μπορεί να χρησιμοποιήσει ιστορικά στοιχεία τριών χρόνων.

γ) το σύστημα μέτρησης του λειτουργικού κινδύνου της τράπεζας θα πρέπει να χρησιμοποιεί όλα τα διαθέσιμα εξωτερικά στοιχεία (είτε δημόσια στοιχεία είτε συγκεντρωτικά στοιχεία του κλάδου) ειδικά όταν η τράπεζα εκτίθεται σε μη συχνές και όμως σημαντικές απώλειες.

Αυτά τα εξωτερικά στοιχεία θα πρέπει να περιλαμβάνουν στοιχεία από πραγματικά ποσά απωλειών,

- πληροφορίες των αιτιών και των περιστάσεων που τα προκάλεσαν και
- άλλες πληροφορίες οι οποίες έχουν βοηθήσει στην εκτίμηση του υπολογισμού των κινδύνων στις υπόλοιπες τράπεζες.

δ) ένα άλλο στοιχείο ποσοτικών προτύπων που θα πρέπει να διαθέτει μια τράπεζα είναι η ανάλυση σεναρίου.

Η τράπεζα θα πρέπει να χρησιμοποιήσει την ανάλυση σεναρίου που προέρχεται από τις γνώμες ειδικών σε συνδυασμό με την εξωτερική πληροφόρηση στοιχείων για να υπολογίσει την έκθεση της σε πολύ σοβαρά περιστατικά λειτουργικού κινδύνου.

ε) Επιτρέπεται στις τράπεζες η αναγνώριση της ασφάλειας ως περιορισμού του απαιτούμενου κεφαλαίου για λειτουργικό κίνδυνο.

Η αναγνώριση της ασφάλειας θα περιορίζεται στο 20% του υπολογιζόμενου εσωτερικά κεφαλαίου της τράπεζας.

Η ασφαλιστική εταιρία που θα επιλεγεί θα πρέπει να πληροί ένα σύνολο από προϋποθέσεις μεταξύ των οποίων και την πιστωτική της αξιολόγηση με Α ή ισοδύναμο.

Σύμφωνα με τις τελευταίες αλλαγές που έχουν γίνει από την Επιτροπή της Βασιλείας επιτρέπεται η μερική χρήση των τριών μεθόδων μέτρησης για τον λειτουργικό κίνδυνο. Θα μπορεί μια τράπεζα να χρησιμοποιεί συνδυασμό των μεθόδων ως εξής: Για κάποιες από τις κατηγορίες-δραστηριότητες που θα επιλέξει θα επιτρέπεται η χρήση των Μεθόδων του Βασικού Δείκτη ή η Τυποποιημένη Μέθοδος, ενώ για κάποιες άλλες η χρησιμοποίηση της Προηγμένης Μεθόδου Μέτρησης. Θα πρέπει όμως η τράπεζα να πληροί τα ελάχιστα κριτήρια της μεθόδου που θα επιλέξει. Είναι σημαντικό επίσης το γεγονός ότι αν μια τράπεζα έχει πάρει έγκριση για υιοθέτηση κάποιας μεθόδου δεν θα μπορεί να μεταβεί σε μια πιο απλή μέθοδο χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των εποπτικών αρχών.

Η Επιτροπή της Βασιλείας υπόσχεται με τη χρήση της Μεθόδου Προηγμένης Μέτρησης λειτουργικού κινδύνου μείωση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για λειτουργικό κίνδυνο για όσες τράπεζες υιοθετήσουν αυτή τη μέθοδο μέτρησης. Είναι όμως περίεργο και σχεδόν ακατόρθωτο για τις τράπεζες να μπορέσουν να υπολογίσουν τα επίπεδα των λειτουργικών απωλειών με ποσοστό ακρίβειας 99,9%.

Ακόμη θα ήταν εύλογο να περιμένει κανείς ότι το ύψος των απαιτούμενων εποπτικών κεφαλαίων για την Προηγμένη Μέθοδο ότι θα είναι μικρότερο από αυτό της Τυποποιημένης και της Βασικής Μεθόδου, γιατί μόνο τότε θα το ενέκριναν οι τράπεζες. Θα αποτελούσε επίσης και ένα κίνητρο για τις τράπεζες ώστε να προχωρήσουν στη συλλογή στατιστικών δεδομένων για τα επεισόδια λειτουργικού κινδύνου και σε πιο προηγμένες επιστημονικά μεθοδολογίες εκτίμησης. Όμως η Επιτροπή της Βασιλείας

θέτει ένα όριο για το ύψος της κεφαλαιακής απαίτησης στην περίπτωση που επιλεγούν οι Προηγμένες Μέθοδοι Μέτρησης. Προτείνεται να μην είναι μικρότερο από το 75% της απαίτησης που εκτιμάται με την Τυποποιημένη προσέγγιση, το οποίο συνεπάγεται ένα επίπεδο κεφαλαίων 9% των ελάχιστων εποπτικών κεφαλαίων.

Η πρόσθετη κεφαλαιακή απαίτηση για το λειτουργικό κίνδυνο προκάλεσε την σοβαρή αντίδραση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Επειδή ο λειτουργικός κίνδυνος είναι υψηλότερος στις μη πιστωτικές δραστηριότητες όπως η επενδυτική τραπεζική, η διαχείριση χαρτοφυλακίου, η θεματοφυλακή κ.λ.π., με την πρόσθετη κεφαλαιακή απαίτηση, τίθεται η κερδοφορία των τραπεζών σε κίνδυνο επειδή τα τελευταία χρόνια έχουν αυξήσει σημαντικά τις θέσεις τους και την έκθεση τους στον κίνδυνο σε αυτές τις δραστηριότητες.

Ένας θεωρητικός λόγος αμφισβήτησης των προτάσεων είναι ότι οι τράπεζες που κινδυνεύουν από λειτουργικούς κινδύνους στην πράξη δεν αρκεί να διακρατούν κεφάλαια αλλά να ενισχύουν την Εσωτερική τους Επιθεώρηση και να απαιτούν μεγαλύτερο έλεγχο από πλευράς Ορκωτών Ελεγκτών επί των διαδικασιών.

2.2. ΠΥΛΩΝΑΣ ΙΙ: Εποπτικές διαδικασίες εξέτασης της Κεφαλαιακής Επάρκειας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων

2.2.1. Οι τέσσερις αρχές του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου των Εποπτικών Αρχών

Στον 2^ο πυλώνα καταγράφονται οι διαδικασίες που πρέπει να εφαρμόζουν οι εποπτικές αρχές για να εξετάζουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των μεθόδων που ακολουθούν οι τράπεζες για την αξιολόγηση της κεφαλαιακής τους επάρκειας και κατά πόσον αυτές συνάδουν με τη φιλοσοφία του 1^{ου} πυλώνα.

Ειδικότερα ο 2^{ος} πυλώνας αφορά τη διαδικασία ελέγχου από τις εποπτικές αρχές των μηχανισμών που εφαρμόζουν τα πιστωτικά ιδρύματα για τη

- μέτρηση,
- διαχείριση
- άμβλυνση

των κινδύνων που αναλαμβάνουν καθώς και τα βασικά κριτήρια και τις αρχές που διέπουν το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου που έχουν υιοθετήσει. Το συναφές πλαίσιο οριοθετείται από τις τέσσερις ακόλουθες αρχές:

1^η Αρχή :

Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να διαθέτουν μηχανισμό για την αξιολόγηση της κεφαλαιακής τους επάρκειας, σε συνάρτηση με το είδος των κινδύνων που επιλέγουν να αναλάβουν και τη στρατηγική που ακολουθούν, ώστε να διασφαλίζεται ότι διατηρούν επαρκή κεφάλαια.

2^η Αρχή :

Οι Εποπτικές αρχές θα πρέπει να εξετάζουν και να αξιολογούν την εκτίμηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών βάσει των εσωτερικών μηχανισμών τους και την επίπτωση των στρατηγικών επιλογών τους στην κεφαλαιακή επάρκειά τους, καθώς και την ικανότητα των τραπεζών να παρακολουθούν και να επιβεβαιώνουν ότι οι δείκτες κεφαλαιακής τους επάρκειας βρίσκονται στα επίπεδα που καθορίζονται από τις Εποπτικές Αρχές.

Εφόσον τα Εποπτικά Όργανα δεν ικανοποιούνται από τα αποτελέσματα των ελέγχων που διενεργούν για τα εν λόγω θέματα, θα πρέπει να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα.

3^η Αρχή :

Οι Εποπτικές Αρχές θα πρέπει να επιζητούν από τις τράπεζες, όταν συντρέχει λόγος, να λειτουργούν με δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας καλύτερους από τα εποπτικά ελάχιστα καθορισμένους και παράλληλα να έχουν τη δυνατότητα να απαιτούν απ' αυτές να διατηρούν κεφάλαια υψηλότερα από τα ελάχιστα απαιτούμενα.

4^η Αρχή :

Οι εποπτικές Αρχές θα πρέπει να είναι σε θέση να επεμβαίνουν έγκαιρα, ώστε να αποτρέπουν τη μείωση των κεφαλαίων κάτω από τα ελάχιστα επίπεδα που απαιτούνται, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες των κινδύνων που συνδέονται με τις στρατηγικές επιλογές κάθε τράπεζας και θα πρέπει να απαιτούν την άμεση λήψη διορθωτικών ενεργειών, όταν το ύψος των κεφαλαίων δε διατηρείται σταθερό ή δεν επανέρχεται στα επιθυμητά επίπεδα.

Με τις αρχές αυτές δημιουργούνται νέες υποχρεώσεις και προκλήσεις τόσο για τα πιστωτικά ιδρύματα, όσο και για τις Εποπτικές Αρχές και ταυτόχρονα δίδεται ιδιαίτερη έμφαση σε μία νέα νοοτροπία που διαμορφώνεται τα τελευταία χρόνια.

Δεν αρκεί μόνο να εντοπίζεται ο κίνδυνος και να μετριοούνται οι ενδεχόμενες συνέπειες, αλλά πρόσθετα να αξιολογούνται οι διαδικασίες που έχουν αναπτυχθεί για τη διεκπεραίωση κάθε δραστηριότητας, σε ότι αφορά την οργάνωσή τους, την πληρότητα, την αποτελεσματικότητά τους και το βαθμό συμμόρφωσης προς αυτές.

Επομένως δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στη συσχέτιση μεταξύ του ύψους κεφαλαίων που απαιτούνται για τους κινδύνους που αναλαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα και της επάρκειας αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων και εσωτερικού ελέγχου που έχουν υιοθετήσει . Ως εκ τούτου:

- Η ανάληψη αυξημένων κινδύνων δεν αντιμετωπίζεται μόνο με την αύξηση των κεφαλαίων.
- Πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για τη βελτίωση των μεθόδων διαχείρισης των κινδύνων και την ενίσχυση των ελεγκτικών διαδικασιών.
- Η ύπαρξη επαρκών κεφαλαίων δεν μπορεί με κανένα τρόπο να θεωρείται ότι υποκαθιστά τυχόν σημαντικές αδυναμίες στις διαδικασίες που έχει υιοθετήσει κάποια τράπεζα.

2.2.2. Ο ρόλος των Εποπτικών Αρχών

Με τις νέες προτάσεις επιτρέπεται στις τράπεζες να χρησιμοποιούν δικές τους εσωτερικές μεθοδολογίες προσδιορισμού των ελαχίστων κεφαλαίων για την κάλυψη του πιστωτικού και λειτουργικού κινδύνου με την προϋπόθεση ότι τα συστήματα που έχουν υιοθετηθεί θα ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες προδιαγραφές και ότι θα γνωστοποιούν τα χαρακτηριστικά τους στις Εποπτικές Αρχές. Από την άλλη πλευρά οι τελευταίες πρέπει να :

- Παρακολουθούν ότι τα πιστωτικά ιδρύματα συμμορφώνονται με όσα προβλέπονται και να αξιολογούν κατά πόσο τα κεφάλαιά τους είναι ανάλογα με το είδος των κινδύνων που αναλαμβάνουν.
- Να λαμβάνουν εγκαίρως πρόσθετα μέτρα, όποτε κρίνουν ότι αυτό απαιτείται, είτε διότι κάποια πιστωτικά ιδρύματα δε συμμορφώνονται επαρκώς ή όταν δυσμενείς συνθήκες της αγοράς ή κάποιου συγκεκριμένου κλάδου της οικονομίας επιβάλλουν κάτι τέτοιο.

2.2.3. Υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων

Σύμφωνα με την πρώτη αρχή οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν αναπτύξει ένα μηχανισμό αξιολόγησης της κεφαλαιακής τους επάρκειας, ανάλογα με το είδος και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων τους. Προκειμένου όμως ο μηχανισμός να θεωρείται πλήρης θα πρέπει να περιλαμβάνει :

- Κανονισμούς και διαδικασίες σχεδιασμένες κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ότι εντοπίζονται, μετρώνται και αναφέρονται όλοι οι σημαντικοί κίνδυνοι.
- Κατάλληλες διαδικασίες με τις οποίες θα συσχετίζεται το ύψος των κεφαλαίων με τις στρατηγικές που επιλέγει να ακολουθήσει κάθε τράπεζα και τους αναλαμβανόμενους κινδύνους.
- Διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και επιθεώρησης, μέσω των οποίων θα επιβεβαιώνεται η ακεραιότητα και ορθότητα του συστήματος διαχείρισης κινδύνων.

Η ευθύνη δημιουργίας, συντήρησης και ανάπτυξης του περιγραφόμενου μηχανισμού αποτελεί αρμοδιότητα του Διοικητικού Συμβουλίου και των ανώτερων διοικητικών οργάνων του πιστωτικού ιδρύματος. Ειδικότερα το Διοικητικό Συμβούλιο της τράπεζας πρέπει να παρακολουθεί ότι τα διευθυντικά της στελέχη μεριμνούνε για την καθιέρωση μεθόδων μέτρησης των αναλαμβανόμενων κινδύνων και συσχετισμού τους με τα κεφάλαια της τράπεζας. Παράλληλα, απαραίτητη είναι η ανάπτυξη αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου καθώς και η ύπαρξη έγγραφων κανονισμών και διαδικασιών, που θα έχουν κοινοποιηθεί σε όλο το προσωπικό. Και αυτό διότι η δομή του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου που διαθέτει ένα πιστωτικό ίδρυμα αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα για την αξιοπιστία της διαδικασίας αξιολόγησης της κεφαλαιακής επάρκειας. Ο αποτελεσματικός δε έλεγχος της ακολουθούμενης διαδικασίας προϋποθέτει την ανεξάρτητη αξιολόγησή της (από μη εμπλεκόμενους σε αυτήν) και, όπου απαιτείται, την ανάμειξη των εσωτερικών ή εξωτερικών ελεγκτών.

Ουσιαστικά λοιπόν, ο δεύτερος πυλώνας του πλαισίου της Επιτροπής Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια των Τραπεζών συμβαδίζει με το πνεύμα και τις κατευθύνσεις της Οδηγίας που εξέδωσε η ίδια Επιτροπή το Σεπτέμβριο του 1998 σχετικά με το «Πλαίσιο Αρχών για το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των Τραπεζικών Οργανισμών» όπου και παραπέμπει. Σημειώνεται ότι στην εν λόγω Οδηγία αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι η Επιτροπή επιθυμεί να τονίσει ότι η ύπαρξη αποτελεσματικών διαδικασιών έλεγχου αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα για τη ομαλή λειτουργία των τραπεζών και για την εξασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος γενικότερα. Στη

χώρα μας η οδηγία αυτή υιοθετήθηκε με τη γνωστή πλέον ΠΔΤΕ 2438/6.8.98 και μάλιστα, ένα μήνα νωρίτερα από την οριστικοποίηση του τελικού κειμένου.

Με την προαναφερόμενη πράξη είχε ήδη από το τέλος του 1998 θεσπιστεί το πλαίσιο των βασικών αρχών και κριτηρίων που πρέπει να ακολουθούν τα πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να αναπτύξουν ένα πλήρες και ολοκληρωμένο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Δεν είναι μάλιστα τυχαίο ότι ένα σημαντικό τμήμα της εν λόγω Πράξης αφορά τις βασικές αρχές και κριτήρια σχετικά με τον έλεγχο των τραπεζικών κινδύνων και ότι επιπλέον ζητείται από τα πιστωτικά ιδρύματα που το ενεργητικό τους υπερβαίνει τις τότε 300 δις. δρχ. να συστήσουν μέχρι τις 31.12.1998 εξειδικευμένη μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων. Επομένως τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν ήδη συμμορφωθεί με τις οδηγίες και κατευθύνσεις της ΠΔΤΕ 2438/98 διαθέτουν ήδη σε ικανοποιητικό βαθμό την υποδομή για την εφαρμογή των νέων προτάσεων της Επιτροπής.

2.3.ΠΥΛΩΝΑΣ ΙΙΙ: Ενίσχυση της πειθαρχίας αγοράς μέσω της δημοσιοποίησης στοιχείων σχετικά με τη διάρθρωση των αναλαμβανόμενων κινδύνων

2.3.1. Δημοσιοποίηση Στοιχείων

Ο τρίτος πυλώνας επιχειρεί την επιβολή κανόνων στη διαφάνεια. Εκχωρείται δηλαδή στις ίδιες τις αγορές σημαντικό μέρος του εποπτικού έργου.

Η Γενική Αρχή Δημοσιοποίησης αναφέρει ότι τα Πιστωτικά Ιδρύματα θα πρέπει να έχουν επίσημη πολιτική δημοσιοποίησης στοιχείων, εγκεκριμένη από τα διοικητικά τους συμβούλια. Επιπλέον θα πρέπει να έχουν διαδικασίες αξιολόγησης της καταλληλότητας των δημοσιοποιούμενων στοιχείων, της επαλήθευσής τους και της συχνότητας δημοσιοποίησης αυτών.

Δημοσιοποίηση στοιχείων /παράδειγμα

Πεδίο εφαρμογής : Μητρική εταιρεία

Μέθοδος ενοποίησης

Εποπτικά Ίδια : Διάρθρωση εποπτικού κεφαλαίου

Κεφάλαια Όροι έκδοσης στοιχείων κεφαλαίου

Κεφαλαιακή : Υπολογισμός κεφαλαιακής επάρκειας ανά κατηγορία κινδύνου

Επάρκεια Εποπτικά αποδεκτό κεφάλαιο και ελάχιστα απαιτούμενο κεφάλαιο

Παράγοντες που επιδρούν στην κεφαλαιακή θέση

Πιστωτικός : Σταθμισμένα και αστάθμιστα ανοίγματα πριν και μετά τις μεθόδους

Κίνδυνος μείωσης πιστωτικού κινδύνου

Γεωγραφική / κλαδική κατανομή

Ληκτότητα και συγκέντρωση

Απαιτήσεις σε καθυστέρηση / επισφαλείς απαιτήσεις

Προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις

Πλαίσιο διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου

Ανάλυση υποδειγμάτων credit scoring

Μέθοδοι μείωσης πιστωτικού κινδύνου ανά συντελεστή στάθμισης

Σημαντικότεροι εγγυητές

Κίνδυνοι αγοράς : Κεφαλαιακές απαιτήσεις ανά κατηγορία κινδύνου

Ανάλυση μεθόδου Μέγιστης Δυνητικής Ζημιάς (VaR)

Αποτελέσματα δοκιμαστικού εκ των υστέρων ελέγχου(backtesting)

Προσομοίωση καταστάσεων κρίσης (Stress testing)

Λειτουργικός : Κεφαλαιακές απαιτήσεις ανά τομέα δραστηριότητας

Κίνδυνος Πλαίσιο διαχείρισης λειτουργικού κινδύνου

Λειτουργικές ζημιές ανά τομέα δραστηριότητας

Επιτοκιακός : Μέγεθος και επίπτωση στα κέρδη μεγάλων και απροσδόκητων μετα-
Κίνδυνος βολών στα επιτόκια ανά νόμισμα
Εσωτερικά όρια
Πλαίσιο διαχείρισης επιτοκιακού κινδύνου

3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Τα πιστωτικά ιδρύματα είναι γεγονός ότι διακρατούν υψηλότερα από τα ελάχιστα καθοριζόμενα επίπεδα κεφαλαίων καθώς η προσέγγιση ή, στη χειρότερη περίπτωση, η παραβίαση του ελάχιστου ορίου κεφαλαιακής επάρκειας (8%) θα επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις σε αυτά.

Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να πάρουν τη μορφή στενότερης εποπτικής παρακολούθησης και εξέτασης, αποδυνάμωσης της φύσης τους ή άμεσης αποκατάστασης της κεφαλαιακής τους βάσης, είτε σε προσφυγή στις κεφαλαιαγορές είτε με μείωση των στοιχείων του ενεργητικού τους.

Οι νέες προτάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας εισάγοντας ακριβέστερες και πιο ευαίσθητες στις μεταβολές του πιστωτικού κινδύνου μεθοδολογίες υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων θα αυξήσουν την πιθανότητα προσέγγισης ή παραβίασης του ελαχίστου ορίου κεφαλαιακής επάρκειας, στην περίπτωση απρόσμενης επιδείνωσης των αξιολογήσεων - εσωτερικών και εξωτερικών - πιστοληπτικής ικανότητας.

Όσο πιο ευαίσθητη στις μεταβολές του πιστωτικού κινδύνου είναι η επιλεγόμενη μεθοδολογία τόσο μεγαλύτερη και η δυνητική μεταβλητότητα των κεφαλαιακών απαιτήσεων, γεγονός που διαπιστώνεται και από τη συγκριτική μεταβολή των συντελεστών στάθμισης πιστωτικού κινδύνου μεταξύ των δύο προσεγγίσεων (Τυποποιημένης και Θεμελιώδους).

Συνεπώς, ακόμη και αν οι νέες προτάσεις δεν μεταβάλλουν το ελάχιστο επίπεδο κεφαλαιακών απαιτήσεων, τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να διακρατούν υψηλότερα, σε σχέση με το ισχύον καθεστώς, επίπεδα κεφαλαίου για να αντιμετωπίσουν την αυξημένη μεταβλητότητα αυτών. Είναι φανερό ότι η διακράτηση υψηλότερου επιπέδου κεφαλαίων από την μια πλευρά θα ενισχύσει την ευρωστία των πιστωτικών ιδρυμάτων και θα συμβάλει στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενώ από την άλλη θα επηρεάσει βασικά χρηματοοικονομικά τους μεγέθη (π.χ. δείκτες κερδοφορίας, κόστος άντλησης κεφαλαίου κ.λ.π.)

Τα μεγαλύτερα κέρδη από την αλλαγή του εποπτικού πλαισίου θα προσπορίζονται οι τράπεζες που έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν συστήματα εσωτερικού ελέγχου υψηλής ποιότητας, ώστε να πετύχουν την έγκριση των εποπτικών αρχών. Συνεπώς οι τράπεζες που έχουν επιτύχει μεγάλο μέγεθος μπορούν να αξιοποιήσουν τις οικονομίες κλίμακας επιμερίζοντας το μεγάλο κόστος ανάπτυξης τέτοιων συστημάτων.

Οι ελληνικές τράπεζες που θα επιλέξουν την τυπική προσέγγιση για τον πιστωτικό κίνδυνο, θα αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα από το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών επιχειρήσεων δεν τυγχάνουν αξιολόγησης. Τα κίνητρα για να προβούν σε αξιολόγηση δεν είναι πάντα επαρκή, δεδομένου ότι στην περίπτωση κακής αξιολόγησης θα υποχρεωθούν να δεχτούν χειρότερη διαβάθμιση από ότι εάν παρέμειναν εκτός αξιολόγησης.

Είναι γεγονός ότι η αξιολόγηση του κρατικού χρέους των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών είναι ανώτερη σε σύγκριση με την Ελλάδα. Αυτό σημαίνει ότι καμία ελληνική επιχείρηση δεν μπορεί να λάβει καλύτερη αξιολόγηση από αυτή που έχει το ελληνικό κράτος. Η είσοδος, ωστόσο, της Ελλάδας στην ευρωζώνη αποτελεί σημαντικό προσόν για τις ελληνικές τράπεζες και διασφαλίζει βελτιωμένη αξιολόγηση της πιστοληπτικής τους επιφάνειας.

Γενικά, ενώ οι αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας παρέχουν εύκολη και συγκρίσιμη εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου μιας εταιρείας, παρουσιάζουν ωστόσο χρονική υστέρηση σε σχέση με τις φάσεις των οικονομικών κύκλων και κατ' επέκταση τις εξελίξεις στην αγορά. Αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι οι αξιολογικοί οίκοι βασίζονται σε λογιστικά στοιχεία και αδυνατούν να παρακολουθήσουν όλους τους δανειζόμενους συνεχώς. Είναι φανερό ότι αυτή η χρονική υστέρηση των εκτιμήσεων των αξιολογικών οίκων πιθανώς να έχει ως αποτέλεσμα την ασυγχρόνιστη μεταβολή των κεφαλαιακών απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων με τις φάσεις του οικονομικού κύκλου.

3.1.Μειονεκτήματα των σημερινών κανόνων

Οι κανόνες που ισχύουν σήμερα υποχρεώνουν τις τράπεζες να εφαρμόζουν ενιαίο συντελεστή στάθμισης των κινδύνων, ένα συντελεστή 100% σε όλες τις εταιρικές χορηγήσεις. Το ότι οι χορηγήσεις της κατηγορίας αυτής δεν ανήκουν όλες στην ίδια τάξη κινδύνου δεν λαμβάνεται καθόλου υπόψη. Θεωρείται δηλαδή ότι ο κίνδυνος είναι ίδιος όταν δανείζεις μια εταιρεία αξιολογημένη με AAA όπως και όταν δανείζεις μια τυχαία εταιρεία.

Αυτή η κανονιστική ισοπέδωση περιορίζει τη δυνατότητα των τραπεζών να προσφέρουν καλύτερους όρους στους πελάτες που είναι πιο έμπειροι πιο οργανωμένοι, πιο δυναμικοί, πιο συνετοί πιο συνεπείς. Εγείρονται έτσι ζητήματα άδικης μεταχείρισης και χαμένων ευκαιριών.

Επιπλέον, όμως, το σημερινό σύστημα αντιβαίνει στοιχειώδεις κανόνες οικονομικής αποτελεσματικότητας. Διότι όχι μόνο οι τράπεζες και οι πελάτες τους, αλλά το σύνολο της οικονομίας ωφελείται όταν προσφέρονται καλύτεροι όροι δανεισμού σε όσους διαθέτουν:

- ένα πετυχημένο ιστορικό
- σύγχρονη οργάνωση
- καλά οικονομικά στοιχεία
- διαφάνεια στις σχέσεις και συναλλαγές
- ένα συμπαγές επιχειρηματικό σχέδιο, και
- ένα λεπτομερές και ρεαλιστικό πρόγραμμα δράσης.

Σε μια υγιή οικονομία της αγοράς, **πρωταρχικός ρόλος του τραπεζικού συστήματος είναι να διοχετεύει, με σωστή τιμολόγηση των κινδύνων που αναλαμβάνονται, τα κεφάλαια που του εμπιστεύεται το καταθετικό και επενδυτικό κοινό κατά προτεραιότητα στις πιο αποδοτικές και ασφαλείς τοποθετήσεις.**

Απώτερος σκοπός της Βασιλείας II είναι η ενίσχυση της ασφάλειας και της αποτελεσματικότητας όχι μόνο των τραπεζικών αλλά και όλων των οικονομικών συναλλαγών.

3.2.Σκοποί της Βασιλείας II

Αναγνωρίζοντας τα μειονεκτήματα των κανόνων που ισχύουν σήμερα, η Επιτροπή της Βασιλείας θέλησε να τα θεραπεύσει. Η πρόθεση αυτή είναι έκδηλη στην προταθείσα Νέα Συμφωνία για τα ίδια κεφάλαια της οποίας οι απώτεροι σκοποί συνοψίζονται στα εξής:

- Σύνεση και ρεαλισμός: Οι τράπεζες και οι δανειζόμενοι θα υπολογίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια και ρεαλισμό το κεφάλαιο που απαιτείται για τους δεδομένους κινδύνους που αναλαμβάνουν.
- Ομοιομορφία κριτηρίων: Οι συνδυασμοί κεφαλαίου και κινδύνων θα ελέγχονται και θα αξιολογούνται από τις εποπτικές αρχές με ίδια κριτήρια και πρότυπα για όλες τις τράπεζες και για όλους τους δανειζόμενους μιας δεδομένης τάξης κινδύνου.
- Διαφάνεια και αποτελεσματικότητα: Τόσο οι τράπεζες όσο και οι δανειζόμενοι θα έχουν ισχυρότερο κίνητρο αφενός να καταγράφουν και να εμφανίζουν με ειλικρίνεια την πραγματικότητα και αφετέρου να διαχειρίζονται πιο ενεργητικά τους κινδύνους που αναλαμβάνουν με τις δραστηριότητές τους.
- Ίσοι όροι ανταγωνισμού: Θα υπάρχει μεγαλύτερη ομοιομορφία, σε τοπικό και σε διεθνές επίπεδο, όσον αφορά τη στάθμιση και τη διαχείριση των κινδύνων, ώστε να διασφαλίζονται ίσοι όροι ανταγωνισμού τόσο μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων, όσο και μεταξύ δανειζομένων της ίδιας πιστοληπτικής ικανότητας.
- Δίκαιη μεταχείριση: Το νέο κανονιστικό πλαίσιο θα πριμοδοτεί έμμεσα εκείνες τις τράπεζες και εκείνους τους δανειζόμενους, οι οποίοι θα βαθμολογούνται υψηλά στις κλίμακες διαβάθμισης της πιστοληπτικής ικανότητας.

- Συμβατότητα με τις πρακτικές της αγοράς: Θα υπάρχει καλύτερη ευθυγράμμιση των θεσμικά απαιτούμενων κεφαλαίων με την έννοια και τις μεθόδους της λεγόμενης «κατανομής οικονομικού κεφαλαίου» που εφαρμόζουν οι σύγχρονες τράπεζες.

3.3.Οι επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις

Οι ρυθμίσεις της Βασιλείας II που αφορούν τον πιστωτικό κίνδυνο δεν αφορούν μόνο τις τράπεζες αλλά και τις επιχειρήσεις πελάτες τους.

Όταν ισχύσουν οι νέοι κανόνες, μια τράπεζα για να υπολογίσει τον πιστωτικό κίνδυνο και τα απαιτούμενα κεφάλαια, θα έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε δύο εναλλακτικές μεθόδους εκτίμησης:

- Είτε την **τυποποιημένη μέθοδο** (standardized approach), που είναι αυτή που ισχύει και σήμερα, αλλά με διαφορετικούς συντελεστές στάθμισης των κινδύνων
- Είτε τη **μέθοδο των εσωτερικών συστημάτων** διαβάθμισης (internal rating based approach)

Σημασία για τις επιχειρήσεις έχει ότι η δυνατότητα επιλογής μεταξύ των μεθόδων αυτών θα δίνεται σε κάθε τράπεζα «συνολικά». Υποχρέωση της τράπεζας θα είναι να εφαρμόζει είτε τη μία είτε την άλλη μέθοδο στο σύνολο του χαρτοφυλακίου της και όχι στην περίπτωση του κάθε πελάτη χωριστά.

Ο πελάτης έτσι θα γνωρίζει εκ των προτέρων αν η τράπεζα στην οποία απευθύνεται εφαρμόζει τη μια ή την άλλη μέθοδο. Και αυτό θα είναι ένα από τα στοιχεία που θα μπορεί ο ίδιος να συνεκτιμά προτού επιλέξει τράπεζα και το είδος συνεννόησης και συνεργασίας που θα επιδιώξει.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, οι επιχειρήσεις θα αξιολογούνται και θα βαθμολογούνται για την πιστοληπτικής τους ικανότητα.

Η βαθμολόγηση θα γίνεται:

- είτε από αναγνωρισμένες εξωτερικές εταιρείες πιστοληπτικής αξιολόγησης (αν η τράπεζα εφαρμόζει την τυποποιημένη μέθοδο)
- είτε από την ίδια την τράπεζα (εάν εφαρμόζει τη μέθοδο των εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης) με κριτήρια και στατιστικά υποδείγματα που θα ελέγχονται και θα εγκρίνονται από τις εποπτικές αρχές.

Και στις δυο περιπτώσεις, τόσο της εξωτερικής όσο και της εσωτερικής αξιολόγησης, τα κριτήρια βαθμολόγησης θα είναι κοινά για όλες τις επιχειρήσεις.

Και ο συγκεκριμένος βαθμός που θα επιτυγχάνει μια επιχείρηση θα επηρεάζει καθοριστικά το κόστος που θα έχει η τράπεζα για να την χρηματοδοτήσει.

3.4. Η επίπτωση στο κόστος των τραπεζικών κεφαλαίων

Ένα βασικό στοιχείο που προσδιορίζει το κόστος του τραπεζικού προϊόντος, υπηρεσίας ή συναλλαγής είναι η ποσότητα κεφαλαίου που η τράπεζα πρέπει να διαθέσει για τον συγκεκριμένο σκοπό.

Με τους κανόνες που ισχύουν σήμερα, η ποσότητα εποπτικού κεφαλαίου αντιστοιχεί στο 8% του δανείου. Δηλαδή για κάθε € 100 δάνειο η τράπεζα υποχρεούται να έχει € 8 κεφάλαιο.

Με τους νέους κανόνες της Βασιλείας II η απαιτούμενη ποσότητα κεφαλαίου θα είναι τόσο μικρότερη, όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός πιστοληπτικής ικανότητας (δηλαδή το rating) μιας επιχείρησης:

- Αν η τράπεζα έχει επιλέξει να εφαρμόζει την "τυποποιημένη" μέθοδο οι νέοι συντελεστές στάθμισης των κινδύνων θα κυμαίνονται από 20% μέχρι 150%, ανάλογα με το rating. Δηλαδή για κάθε €100 δάνειο η τράπεζα ανάλογα με την πιστοληπτική ικανότητα της επιχείρησης, θα υποχρεούται να έχει από €1,6 (=100χ0,20χ0,08) έως €12 κεφάλαιο.
- Αν πάλι δεν υπάρχει rating, δηλαδή η επιχείρηση δεν βαθμολογείται από οίκο αξιολόγησης, τότε το απαιτούμενο κεφάλαιο θα είναι όπως και σήμερα, δηλαδή € 8.

3.5. Τι αλλάζει για τις επιχειρήσεις

Αυτό το νέο σύστημα δεν κυφορεί εκπλήξεις, κραδασμούς ή ανυπέρβλητες δυσκολίες. Για τη μεγάλη πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων οι νέοι συντελεστές δεν θα συνεπάγονται συνταρακτικές ή απότομες αλλαγές. Και μάλιστα, οι καλές επιχειρήσεις θα ωφεληθούν. Συγκεκριμένα:

- Για τις επιχειρήσεις που δεν θα βαθμολογηθούν από εταιρεία αξιολόγησης, όπως και για εκείνες που θα αξιολογούνται με μεσαία βαθμολογία από (BB- μέχρι BBB+), η στάθμιση κινδύνου και το κόστος των τραπεζικών συναλλαγών θα είναι περίπου στα ίδια επίπεδα με τα σημερινά.
- Για τις επιχειρήσεις που θα βαθμολογούνται με υψηλό rating (από A- και πάνω) το κόστος των τραπεζικών συναλλαγών θα είναι χαμηλότερο από σήμερα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ήδη παρατηρείται, διεθνώς, μια τάση συμπίεσης του κόστους συναλλαγών για τις επιχειρήσεις υψηλής πιστοληπτικής ικανότητας, καθώς ο ανταγωνισμός στον τραπεζικό τομέα πιέζει προς αυτή την κατεύθυνση.
- Εκεί που ή εικόνα ίσως θα αλλάξει, είναι για τις επιχειρήσεις που θα βαθμολογούνται με χαμηλό rating (κάτω από BB-). Αυτές θα αντιμετωπίσουν υψηλότερο κόστος τραπεζικών συναλλαγών, διότι στην περίπτωση τους ο συντελεστής στάθμισης των κινδύνων θα είναι υψηλότερος και επομένως, τα υποχρεωτικά εποπτικά κεφάλαια για την τράπεζα θα είναι περισσότερα. Ωστόσο και στην περίπτωση αυτή, η κατάσταση δεν δικαιολογεί πανικό.

3.6. Χρόνος προσαρμογής

Στην αρχή, αλλά πάντως όχι για απεριόριστο χρονικό διάστημα, οι επιχειρήσεις θα μπορούν να επιλέξουν να μη βαθμολογούνται από εταιρεία αξιολόγησης. Θα έχουν έτσι τον χρόνο να δημιουργήσουν ένα ιστορικό καλών επιδόσεων, έτσι ώστε όταν έρθει η ώρα να βαθμολογηθούν, να επιτύχουν υψηλό rating. Αυτό βέβαια προϋποθέτει ότι, στο διάστημα αυτό, οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις θα συνεργάζονται με τράπεζες οι οποίες θα εφαρμόζουν την τυποποιημένη προσέγγιση. Διότι, στην άλλη περίπτωση, οι επιχειρήσεις θα βαθμολογούνται αυτόματα, με βάση τα εσωτερικά μοντέλα αξιολόγησης που θα εφαρμόζουν οι τράπεζες μετά από έγκριση της εποπτικής αρχής.

Στο νέο αυτό ρυθμιστικό περιβάλλον, κάθε επιχείρηση πρέπει να βρει την τράπεζα που της ταιριάζει. Ορισμένες τράπεζες είναι πιθανό να χρειαστούν περισσότερο χρόνο για να εφαρμόσουν τη μέθοδο της εσωτερικής αξιολόγησης. Δεν πρέπει όμως να μας διαφεύγει ότι με τους νέους κανόνες δημιουργείται «κίνητρο εποπτικών κεφαλαίων» σε όλες τις τράπεζες για να μεταβούν, έστω σταδιακά, από την τυποποιημένη μέθοδο στη μέθοδο της εσωτερικής αξιολόγησης. Ίσως λοιπόν δεν είναι πρόωρο να επισημανθεί από τώρα η ακόλουθη «τεχνική» λεπτομέρεια και ένα πιθανό «πρακτικό» αποτέλεσμα της.

Ενώ και στις δύο μεθόδους ο συντελεστής στάθμισης των κινδύνων για τους «καλούς» πελάτες είναι περίπου ίδιος, στη μέθοδο της εσωτερικής αξιολόγησης ο συντελεστής για τους «κακούς» πελάτες θα κλιμακώνεται και θα μπορεί να φτάσει μέχρι και το 625% (αντί για το μέγιστο 150% στη τυποποιημένη μέθοδο). Αυτό σημαίνει ότι για τους «πολύ κακούς» πελάτες σε κάθε € 100 δάνειο η τράπεζα θα πρέπει να τηρεί € 50 εποπτικά κεφάλαια. Δηλαδή στις περιπτώσεις αυτές το κόστος εποπτικών κεφαλαίων θα είναι υπέρογκο. Υπάρχει έτσι πιθανότητα, για όσες τράπεζες θα εφαρμόζουν τη μέθοδο της εσωτερικής βαθμολόγησης, να απομακρυνθούν βαθμιαία από τους «κακούς» πελάτες, λόγω των υψηλών εποπτικών κεφαλαίων που στην περίπτωσή τους θα συνεπάγεται η εφαρμογή της μεθόδου αυτής.

Επομένως συμπεραίνουμε ότι:

Οι τράπεζες διαχειρίζονται κυρίως τα κεφάλαια που τους εμπιστεύονται οι επενδυτές και οι καταθέτες. Τόσο οι καταθέσεις όσο και τα κεφάλαια των τραπεζών από λοιπές πηγές σπανίζουν, κοστίζουν και πρέπει να χρησιμοποιούνται με υπευθυνότητα και σύνεση. Αυτές ακριβώς τις αρχές και αλήθειες αντανακλά το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο, στο οποίο καλούμαστε όλοι να προσαρμοστούμε.

Για όσες τράπεζες και επιχειρήσεις θα προετοιμαστούν εγκαίρως, το κόστος προσαρμογής θα είναι ελεγχόμενο και θα επιμεριστεί σε αρκετές περιόδους χρήσης. Λόγω του νέου ρυθμιστικού πλαισίου, στις επιχειρήσεις που για δικούς τους λόγους θα επιλέξουν να μη βαθμολογούνται από οίκους αξιολόγησης θα ταιριάζουν οι τράπεζες που θα εφαρμόζουν την τυποποιημένη μέθοδο λογισμού των απαιτούμενων κεφαλαίων. Ωστόσο, όλες οι επιχειρήσεις θα έχουν συμφέρον να βαθμολογούνται υψηλά. Αυτό θα τους εξασφαλίσει καλύτερους όρους δανεισμού, ανεξάρτητα από τη μέθοδο λογισμού κεφαλαίων που θα εφαρμόζει η τράπεζά τους.

Εξάλλου οι τεκμηριωμένα καλές επιδόσεις, τα ειλικρινή και υγιή στατιστικά δεδομένα και η επισήμως βεβαιωμένη υψηλή πιστοληπτική ικανότητα είναι στοιχεία που ανοίγουν το δρόμο και για μια πρόσθετη σημαντική δυνατότητα, την πρόσβαση και άντληση κεφαλαίων από την αγορά ομολόγων και την αγορά μετοχών. Πέραν των λοιπών πλεονεκτημάτων, η δυνατότητα πρόσβασης στην εξωτραπεζική αγορά ως εναλλακτική μορφή άντλησης κεφαλαίων αυξάνει τη διαπραγματευτική θέση των επιχειρήσεων και στις διαβουλεύσεις τους με τις τράπεζες.

3.7. Χρηματοοικονομική Αποτελεσματικότητα και Σταθερότητα

Ως χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα νοείται ο επιμερισμός των διαθέσιμων πόρων του χρηματοοικονομικού συστήματος στις πιο αποτελεσματικές επενδυτικές ευκαιρίες με το μικρότερο δυνατό κόστος. Αυτό αφορά όλους τους παράγοντες του χρηματοοικονομικού συστήματος δηλαδή τις επιχειρήσεις διαμεσολάβησης (τράπεζες ή μη τραπεζικούς οργανισμούς που συγκεντρώνουν κεφάλαια), τις αγορές (χρηματαγορές και κεφαλαιαγορές) καθώς και τα συστήματα υποστήριξης της αγοράς (συστήματα εκκαθάρισης, διακανονισμού και πληρωμών).

Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα ενός συστήματος είναι τρεις. Πρώτον, η αποτελεσματικότητα επιμερισμού του κινδύνου μεταξύ των συμμετεχόντων στο σύστημα ούτως ώστε ο καθένας να αναλαμβάνει το μέρος του κινδύνου που έχει τη δυνατότητα να διαχειριστεί. Ο επιμερισμός δεν είναι μόνο διαστρωματικός αλλά και διαχρονικός. Δεύτερον, η διάχυση των πληροφοριών ώστε αυτές να είναι διαθέσιμες και προσιτές σε όλους και οι αντιθέσεις μεταξύ των οφειλετών και των δανειστών να επιλύονται μέσω της αγοράς. Τρίτον, η ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση η οποία θα επιλύει αποτελεσματικά τα προβλήματα εξουσιοδότησης (agency problem) που εμφανίζονται, συμβάλλοντας στην αποτελεσματικότερη κατανομή των διαθέσιμων πόρων. Αν οι εποπτικοί κανόνες είναι σχεδιασμένοι με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύονται οι τρεις παραπάνω παράγοντες τότε αναμένεται ότι θα ενισχυθεί και η οικονομική αποτελεσματικότητα.

Όσον αφορά τη χρηματοοικονομική σταθερότητα, αυτή νοείται ως η ικανότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος να αντιστέκεται σε εξωτερικές ή εσωτερικές διαταραχές και να αντιμετωπίζει οικονομικές ανισορροπίες που προκαλούνται, η δε δυνατότητα αυτή πρέπει να καλύπτει το παρόν αλλά και να επεκτείνεται στο μέλλον.

Ορισμένες φορές η έννοια γίνεται καλύτερα κατανοητή αν ορισθεί η αντίθετη έννοια της «μη σταθερότητας».

Η μη σταθερότητα είναι μια αλληλουχία γεγονότων που οδηγεί σε μια κρίση. Η κρίση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές όπως η αύξηση της διακύμανσης στην αγορά, η αδυναμία έκδοσης ή ρευστοποίησης χρεογράφων καθώς και πτωχεύσεις τραπεζών.

Αν το χρηματοοικονομικό σύστημα είναι εξοπλισμένο με τους κατάλληλους μηχανισμούς απορρόφησης των παραγόντων που οδηγούν σε κρίση, τότε μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι το σύστημα διέπεται από χρηματοοικονομική σταθερότητα.

Σε αυτή την περίπτωση απομακρύνεται ο κίνδυνος διαταραχών στη διαδικασία διαμεσολάβησης και αποτρέπεται η μη αποτελεσματική κατανομή των αποταμιεύσεων στις πιο αποδοτικές επενδυτικές ευκαιρίες.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, οι παράγοντες που επηρεάζουν τη σταθερότητα είναι τρεις.

Πρώτον, η αποτελεσματικότητα των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων. Απαιτείται η καθιέρωση συστημάτων μέτρησης της έκθεσης του χρηματοοικονομικού συστήματος σε διάφορες μορφές κινδύνων, ο προσδιορισμός της οικονομικής ευρωστίας του μη χρηματοοικονομικού συστήματος (επιχειρήσεις, νοικοκυριά), καθώς και η σύνδεσή τους με μακροοικονομικές μεταβλητές. Είναι προφανές ότι η ανάλυση εστιάζεται στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού τομέα (μακρο-προληπτική ανάλυση) σε αντίθεση με την ανάλυση που εξετάζει σε κάθε μονάδα χωριστά (μικρο-προληπτική ανάλυση).

Δεύτερον, η δυνατότητα του τραπεζικού τομέα να απορροφά διαταραχές. Αυτό εξαρτάται από την αποδοτικότητα και κερδοφορία του συστήματος, την πολιτική προβλέψεων, την επάρκεια κεφαλαίων και τη ρευστότητα.

Τρίτον, ο κίνδυνος μετάδοσης κρίσης όπου εξετάζονται οι πηγές μετάδοσης κρίσεων δηλαδή οι διατραπεζικές σχέσεις και οι συσχετίσεις των χαρτοφυλακίων, καθώς και τα προληπτικά μέτρα που συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση της πιθανότητας μετάδοσης. Ενώ η χρηματοοικονομική σταθερότητα και η χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα είναι διαφορετικές έννοιες, από την ανάλυση των χαρακτηριστικών προκύπτει ότι είναι αλληλένδετες. Προφανώς, ένας υψηλός βαθμός αποτελεσματικότητας συμβάλλει στη σταθερότητα. Παράλληλα, η σταθερότητα είναι μια προϋπόθεση για μια ομαλή και αποδοτική λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος.

Εντούτοις, ενώ η χρηματοοικονομική σταθερότητα και η αποδοτικότητα είναι σε γενικές γραμμές συμπληρωματικές, η εμπειρία έχει δείξει ότι υπάρχουν επίσης περιπτώσεις στις οποίες οι προσπάθειες να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα μπορούν να υπονομεύσουν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Το αντίστροφο μπορεί επίσης να ισχύει.

Η Επίδραση της Βασιλείας II

Επιμερισμός του Κινδύνου

Είναι προφανές ότι η ραγδαία αύξηση του μεγέθους και της πολυπλοκότητας της αγοράς πρόσθεσε νέες διαστάσεις στη διαδικασία της χρηματοοικονομικής αποτελεσματικότητας και σταθερότητας. Μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες είναι η τιτλοποίηση απαιτήσεων και η χρήση πιστωτικών παραγώγων. Το νέο πλαίσιο εισάγει

για πρώτη φορά ρυθμίσεις για τις τράπεζες που χρησιμοποιούν την τεχνική της τιτλοποίησης για τη μεταφορά του πιστωτικού κινδύνου εκτός των ισολογισμών τους και αναγνωρίζει τα πιστωτικά παράγωγα ως τεχνική μείωσης του κινδύνου. Αυτό αναμένεται να βοηθήσει σε ορθότερο επιμερισμό του κινδύνου μέσα στο τραπεζικό σύστημα. Η μεταφορά όμως του πιστωτικού κινδύνου έχει δημιουργήσει νέους φορείς κινδύνου που σε πολλές περιπτώσεις είναι έξω από το τραπεζικό σύστημα και πέρα από τα όρια εφαρμογής της Βασιλείας II.

Οι εταιρείες επενδύσεων υψηλής μόχλευσης (hedge funds) είναι ένα τέτοιο παράδειγμα, οι οποίες έχουν σημαντικές τοποθετήσεις σε πιστωτικά παράγωγα χωρίς να υπόκεινται σε ρυθμιστικούς κανόνες. Ο επιμερισμός του κινδύνου για τους τομείς που βρίσκονται εκτός εποπτικού πλαισίου, και συνεπώς εκτός Βασιλείας II, παραμένει ένα σημείο που είναι δυνατό να αποτελέσει πηγή κινδύνων με αρνητικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα και σταθερότητα του συστήματος.

Διάχυση Πληροφοριών

Η Βασιλεία II δίνει μεγάλη έμφαση στη διαφάνεια και τη διάχυση των πληροφοριών, αφού αφιερώνει ολόκληρο τον τρίτο πυλώνα στην πειθαρχία της αγοράς. Η έννοια της πειθαρχίας στην αγορά δεν είναι καινούργια και μπορεί να αναχθεί στο αόρατο χέρι (invisible hand) του Adam Smith. Στη σύγχρονη χρηματοοικονομική θεωρία παίρνει πιο συγκεκριμένη μορφή και νοείται ως το σύνολο των μέτρων που μπορούν να υιοθετήσουν ομαδικά οι παράγοντες της αγοράς για να «τιμωρήσουν» μια τράπεζα σε περίπτωση υπερβολικής ανάληψης κινδύνων. Η «τιμωρία» μπορεί να εκδηλωθεί ως αποτέλεσμα τιμής (price effect), όπου οι επενδυτές απαιτούν μεγαλύτερη απόδοση για τα ομόλογα της τράπεζας, ως αποτέλεσμα ποσότητας (quantity effect), όπου οι καταθέτες αποσύρουν τα κεφάλαιά τους από την τράπεζα ή ως αποτέλεσμα αξίας (valuation effect), όπου οι παράγοντες της αγοράς οδηγούν σε μείωση την αξία της μετοχής. Για την επιβολή πειθαρχίας οι παράγοντες της αγοράς πρέπει να έχουν τα κατάλληλα κίνητρα, και το ισχυρότερο κίνητρο είναι η πιθανότητα να υποστούν ζημιά και να απολέσουν κάποια από τα κεφάλαιά τους. Σε αυτή την περίπτωση, για να επιβάλλουν πειθαρχία πρέπει να έχουν τις απαραίτητες πληροφορίες για να αξιολογήσουν μια τράπεζα, την ικανότητα να ερμηνεύσουν κατάλληλα τις πληροφορίες καθώς και την ικανότητα να επηρεάσουν τις αποφάσεις των τραπεζών. Η Βασιλεία II

εστιάζεται κυρίως στο πρώτο και αγνοεί τα άλλα δύο. Θεωρεί την πληροφορία ως ομοιογενές αγαθό όπου το περισσότερο είναι πάντα καλύτερο από το λιγότερο και επιβάλλει στις τράπεζες και τις εποπτικές αρχές την υποχρέωση δημοσιοποίησης πολλών πληροφοριών.

Όμως η πειθαρχία της αγοράς εξαρτάται και από την ικανότητα της αγοράς να αξιολογεί την οικονομική θέση των τραπεζών καθώς και την ικανότητά της να επιβάλει διορθωτικές ενέργειες που αντανακλούν αυτές τις αξιολογήσεις. Το νέο πλαίσιο αγνοεί τις δύο αυτές παραμέτρους.

Εταιρική Διακυβέρνηση

Ως εταιρική διακυβέρνηση νοείται το σύνολο των συστημάτων και διαδικασιών που έχουν θεσμοθετηθεί για την επίλυση αντιθέσεων εντός των τραπεζών. Η Επιτροπή της Βασιλείας έχει δημοσιοποιήσει οκτώ αρχές που οριοθετούν την έννοια της ισχυρής εταιρικής διακυβέρνησης στις τράπεζες. Το νέο πλαίσιο της Βασιλείας II δίνει μεγάλη βαρύτητα στις αρχές αυτές και απαιτεί από τις τράπεζες, ιδίως αυτές που θα εφαρμόσουν τις εξελιγμένες μεθόδους μέτρησης και διαχείρισης των κινδύνων, να υιοθετήσουν ένα ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, το διοικητικό συμβούλιο, η διοίκηση, η εσωτερική επιθεώρηση και οι λειτουργίες ελέγχου καλούνται να αναπτύξουν υπευθυνότητες για διαφορετικές πτυχές των συστημάτων. Το διοικητικό συμβούλιο να εγκρίνει τις βασικές πτυχές των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, η διοίκηση να κατανοεί τον σχεδιασμό και τη λειτουργία των συστημάτων, ενώ η εσωτερική επιθεώρηση καλείται να ελέγξει τουλάχιστον μια φορά τον χρόνο τις διαδικασίες. Παράλληλα κάθε τράπεζα πρέπει να δημιουργήσει λειτουργίες ελέγχου που θα εξετάζουν σε τακτά χρονικά διαστήματα την αποτελεσματικότητα των συστημάτων. Τέλος, το νέο πλαίσιο απαιτεί την υλοποίηση συστήματος αναφορών ώστε η πληροφόρηση να φθάνει στα ανώτατα διοικητικά κλιμάκια. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν ένα σύστημα ισχυρής εταιρικής διακυβέρνησης καθώς αποτελεί κοινή πεποίθηση ότι καλά συστήματα με κακή εταιρική διακυβέρνηση μπορεί να δημιουργήσει πηγές κινδύνου που να επηρεάσουν αρνητικά τη σταθερότητα.

Διαχείριση Κινδύνων

Το πλαίσιο της Βασιλείας II έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά, παρέχει κίνητρα (incentive-based) και επικεντρώνεται στον κίνδυνο (risk-based). Δίνει κίνητρα για να αναπτυχθούν συστήματα διαχείρισης των κινδύνων και έχει εδραιωθεί η πεποίθηση ότι η Βασιλεία II δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως μια υποχρέωση προς την εποπτική αρχή, αλλά μια ευκαιρία για βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης των κινδύνων. Αν οι τράπεζες εκμεταλλευθούν αυτή την ευκαιρία θα καταλήξουν σε καλύτερη αναγνώριση, ποσοτικοποίηση και εκτίμηση του κινδύνου. Οι διαδικασίες αυτές δεν είναι καινούργιες αλλά θα γίνουν πιο συστηματοποιημένες και αυστηρές με αποτέλεσμα να μειώνεται η πιθανότητα κακών αποφάσεων αλλά και να υπάρχει ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης, το οποίο θα ενεργοποιείται νωρίς και θα λαμβάνονται διορθωτικές ενέργειες. Ιδιαίτερα ωφελημένες αναμένεται να είναι οι μικρότερες και οι λιγότερο εξελιγμένες τράπεζες. Κατ' ουσία, τους παρέχεται δωρεάν ένα ολόκληρο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων, το οποίο αν επιχειρούσαν να αναπτύξουν μόνες τους θα απαιτούσε σημαντικούς επενδυτικούς πόρους. Τώρα το σύστημα είναι έτοιμο και καλούνται να στρέψουν τους πόρους στην υλοποίησή του. Γενικά, η συμβολή της Βασιλείας II στη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα μέσω αυτού του παράγοντα είναι αναμφισβήτητη.

Δυνατότητα απορρόφησης ζημιών

Το πλαίσιο της Βασιλείας II υιοθετεί την αρχή ότι οι προβλέψεις καλύπτουν αναμενόμενες ζημιές, ενώ τα κεφάλαια μη αναμενόμενες ζημιές. Οι τράπεζες που θα εφαρμόσουν τις εξελιγμένες μεθοδολογίες πρέπει να εκτιμήσουν τις παραμέτρους κινδύνου (ύψος ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης - exposure at default - EAD, πιθανότητα αθέτησης - probability of default - PD και ζημία ως ποσοστό του ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης - loss given default - LGD) που τις οδηγούν στον υπολογισμό των αναγκαίων προβλέψεων και κεφαλαίων. Συνεπώς δημιουργείται μια ασπίδα προστασίας η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την απορρόφηση ζημιών, χωρίς να κλονισθεί η ευρωστία της τράπεζας. Βεβαίως δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι οι εκτιμήσεις συνήθως αντανakλούν την ιστορική εμπειρία. Τα αποτελέσματα των υποδειγμάτων είναι συνάρτηση των στοιχείων με τα οποία τροφοδοτούνται και συνήθως δεν μπορούν να είναι προσανατολισμένα στο μέλλον. Το

νέο πλαίσιο απαιτεί η εκτίμηση των παραμέτρων να λαμβάνει υπόψη όλες τις φάσεις του οικονομικού κύκλου, αλλά αυτό, προς το παρόν, είναι πολύ δύσκολο να υλοποιηθεί. Συνεπώς οι ζημιές που εκτιμώνται απεικονίζουν ιστορική εμπειρία και όχι μελλοντικά γεγονότα.

Το πρόβλημα αμβλύνεται, εν μέρει, με την υποχρέωση των τραπεζών να διενεργούν ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress testing). Οι ασκήσεις αυτές είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για λήψη αποφάσεων και άσκηση πολιτικής αλλά δεν πρέπει να λησμονούμε ότι είναι επίσης προσανατολισμένες στο παρελθόν με δυνατότητα εκτίμησης της αναμενόμενης ζημιάς. Η μη αναμενόμενη ζημιά δεν μπορεί να εκτιμηθεί, ακριβώς, γιατί είναι μη αναμενόμενη. Όταν η ακραία κατάσταση εξελιχθεί σε κρίση, τότε τα κεφάλαια συχνά δεν είναι επαρκή. Συνεπώς ορισμένες φορές τίθεται σε αμφιβολία η δυνατότητα του κεφαλαίου να απορροφήσει μη αναμενόμενες ζημιές, σε αντίθεση με τη λογική του πλαισίου της Βασιλείας II.

Περαιτέρω, το ερώτημα που συχνά ανακύπτει είναι ποιους κινδύνους καλύπτουν τα κεφάλαια.

Με βάση τη λογική του νέου πλαισίου τα κεφάλαια προορίζονται να καλύψουν μικροοικονομικούς κινδύνους (πιστωτικό κίνδυνο, κίνδυνο αγοράς κ.λπ.), αλλά αγνοούν τους μακροοικονομικούς κινδύνους δηλαδή τους κινδύνους που δημιουργεί το μάκρο-περιβάλλον. Το θέμα είναι ποια μορφή κινδύνων επηρεάζει περισσότερο τη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα. Αν η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται από την ευρωστία των μονάδων που το απαρτίζουν και οι μικροοικονομικοί κίνδυνοι έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα, η επίπτωση της Βασιλείας II αναμένεται να είναι θετική. Αν η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται από μακροοικονομικές μεταβλητές και η επίδραση του μάκρο-περιβάλλοντος είναι σημαντική, τότε η Βασιλεία II έχει μικρή επίπτωση διότι δεν είναι σχεδιασμένη να λαμβάνει υπόψη αυτούς τους κινδύνους.

Κίνδυνος Μετάδοσης Κρίσεων

Η μετάδοση κρίσεων στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό σύστημα εξαρτάται από τον βαθμό συσχέτισης μεταξύ των τραπεζών και από τον τρόπο αντίδρασης των εποπτικών αρχών σε μια κρίση. Η συσχέτιση μεταξύ των τραπεζών, ως αποτέλεσμα της

διατραπεζικής αγοράς και των επενδύσεων που υπόκεινται σε κοινούς παράγοντες κινδύνου, δεν λαμβάνεται υπόψη από τη Βασιλεία II και συνεπώς η συμβολή της αναμένεται μικρή. Αντίθετα η Βασιλεία II αναμένεται να βελτιώσει τη δυνατότητα παρέμβασης των εποπτικών αρχών μέσω του 2^{ου} Πυλώνα καθώς και την προβλεπόμενη συνεργασία των εποπτών στα πλαίσια της εποπτείας διασυνοριακών ομίλων. Η συνεργασία αυτή υφίσταται και τώρα, αλλά αναμένεται ότι θα ενδυναμωθεί στις περιπτώσεις συστημικά σημαντικών τραπεζών και διασυνοριακής κρίσης, ώστε να μειωθεί η πιθανότητα μετάδοσης της κρίσης.

4. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα αποτελεί την αιχμή του δόρατος της ελληνικής οικονομίας. Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξή του είναι ραγδαία, με υψηλότετους ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης και αποκόμιση υπερκερδών. Επιπλέον, υπάρχει έντονη εξωστρέφεια, με τις ελληνικές τράπεζες να έχουν δυναμική παρουσία στην ευρύτερη Νοτιοανατολική Ευρώπη, αλλά και στην Τουρκία, καθώς και πολλές επιθετικές κινήσεις από το εξωτερικό προς το εσωτερικό, με συμμετοχές και εξαγορές (Credit Agricole - Εμπορική Τράπεζα, Societe General - Γενική Τράπεζα, Marfin Investment Group - Λαϊκή - Εγνατία - Marfin).

Τα ζητήματα που θίγει η Επιτροπή υιοθετούνται πλήρως από την Ευρωπαϊκή Ένωση και ενσωματώνονται στις κοινοτικές οδηγίες, δίνοντας αναγκαστικό χαρακτήρα στην εφαρμογή τους. Η Τράπεζα της Ελλάδος λειτουργεί εν μέρει αυτόνομα ως η αρμόδια ελληνική εποπτική αρχή, ακολουθώντας όμως κατά γράμμα τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Ειδικότερα τώρα, για το λειτουργικό κίνδυνο, έτσι όπως αυτός ορίζεται από την Επιτροπή στο «Σύμφωνο για τη Διεθνή Σύγκλιση της Κεφαλαιακής Μέτρησης και των Κεφαλαιακών Προτύπων» (γνωστό και ως Βασιλεία II), τόσο σε θεσμικό επίπεδο (ΤτΕ), όσο και σε επίπεδο τραπεζών, γίνονται οι απαραίτητες ενέργειες, παρόλο που ακόμη βρίσκονται σε αρχικό στάδιο.

4.1. Το Θεσμικό Πλαίσιο

Το θεσμικό πλαίσιο ορίζεται από την Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2438 του 1998, το οποίο αναφέρεται στα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΣΕ). Ενστερνίζεται πλήρως τις αρχές που θέτει η Επιτροπή, τόσο στη Βασιλεία II, όσο και στα εξειδικευμένα κείμενα που αναφέρονται στον εσωτερικό έλεγχο. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχές που θέτει η ΠΤΔΕ 2438 είναι :

- Η διαμόρφωση ενός εσωτερικού περιβάλλοντος στις τράπεζες, το οποίο να αναγνωρίζει τη σημασία της ελεγκτικής λειτουργίας, καθώς και μιας

οργανωτικής δομής, που να διευκολύνει την αποτελεσματική λειτουργία των ΣΣΕ.

- Η στοχοθεσία της τράπεζας να γίνεται με βάση το είδος και το ύψος των κινδύνων που θα μπορεί να αναλάβει, η διαμόρφωση ρεαλιστικών προγραμμάτων υλοποίησης των στόχων, καθώς και η ουσιαστική συμμετοχή των ενδιαφερομένων.
- Η πλήρης εφαρμογή των ΣΣΕ σε όλα τα μήκη και πλάτη του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, καθώς και στις θυγατρικές του.

4.2. Η ενσωμάτωση της Βασιλείας II στην ελληνική νομοθεσία (Νομοθετικό Πλαίσιο)

Οι εποπτικές αρχές οφείλουν να δημιουργούν ευέλικτα πρότυπα, που να αντανακλούν εντονότερα το επίπεδο διαφοροποίησης όχι μόνον ανάλογα με το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των συναλλαγών, αλλά και της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης κινδύνων και μηχανισμών ελέγχου κάθε τράπεζας χωριστά.

Καμία άλλη διεθνής ρυθμιστική παρέμβαση δεν είχε στο παρελθόν τέτοιας έκτασης επίπτωση και ανάγκη προσαρμογών σε θεσμικό και λειτουργικό επίπεδο για την άσκηση της εποπτείας ή στην οργάνωση και στη διαχείριση κινδύνων από τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα όσο η νέα προσέγγιση στο θέμα της κεφαλαιακής επάρκειας σύμφωνα με το πλαίσιο της Βασιλείας II και της Οδηγίας 2006/48.

Και αυτό γιατί για πρώτη φορά οι ρυθμίσεις είναι τόσο άμεσα προσανατολισμένες στις πρακτικές των ίδιων των τραπεζών. Συνέπεια αυτού του χαρακτηριστικού είναι ότι οι εποπτικές αρχές οφείλουν να δημιουργούν ευέλικτα πρότυπα που να αντανακλούν εντονότερα το επίπεδο διαφοροποίησης όχι μόνον ανάλογα με το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των συναλλαγών, αλλά και της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης κινδύνων και μηχανισμών ελέγχου κάθε τράπεζας χωριστά.

Μέσω των ενσωματωμένων στο νέο πλαίσιο κινήτρων ή αντικινήτρων σε όρους κεφαλαιακών απαιτήσεων, ενθαρρύνονται όλες οι τράπεζες για προσαρμογές προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης των τεχνικών, πρακτικών, διαδικασιών και οργάνωσης που εφαρμόζονται από τις πιο αποτελεσματικές διεθνώς τράπεζες.

Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία

Η αρμόδια Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την προσαρμογή του ελληνικού δικαίου προς την ως άνω Οδηγία, που ορίστηκε από τον υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών, επεξεργάζεται πρόταση για την ενσωμάτωση της Οδηγίας όχι ως μεμονωμένου κειμένου προσαρμογής αλλά, λόγω των ριζικών αλλαγών που αυτή επιφέρει, σε νέο ενιαίο τραπεζικό νόμο. Είναι αναπόφευκτο ότι στο νόμο θα αναφερθούν οι βασικές αρχές που διέπουν την Οδηγία και αφορούν κυρίως τις γενικές υποχρεώσεις των εποπτικών αρχών και των εποπτευόμενων ιδρυμάτων που προκύπτουν από τους τρεις πυλώνες.

Έτσι η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή επέλεξε να προτείνει την υιοθέτηση κατάλληλων εξουσιοδοτήσεων στις αρμόδιες αρχές, για την εφαρμογή των εξαιρετικά λεπτομερών ρυθμίσεων (όπως π.χ. η τυποποιημένη και οι εξελιγμένες προσεγγίσεις), οι οποίες θα αντιμετωπισθούν με την έκδοση κανονιστικών πράξεων. Για τα περισσότερα από τα θέματα αυτά έχουν ήδη διενεργηθεί διαβουλεύσεις με τις τράπεζες.

Μία τέτοιας έκτασης προσαρμογή, η οποία έχει ενσωματωμένη και τη δυνατότητα της διαρκούς προσαρμογής της στις συνθήκες και προηγμένες πρακτικές, θα ήταν ατελής εάν δεν συνοδευόταν και από μία κωδικοποίηση σε ένα ενιαίο νομοθετικό κείμενο όλων των εποπτικών ρυθμίσεων που αφορούν τα πιστωτικά ιδρύματα και οι οποίες εξακολουθούν μέχρι σήμερα να ισχύουν παράλληλα με τον Ν. 2076/92 και μάλιστα πολλές φορές με επικαλύψεις (Ν. 5076/31, Ν. 1665/51 κ.ά.).

Ζητήματα που τίθενται

Όμως, η τυπική ενσωμάτωση των διατάξεων δεν είναι παρά μόνον η αρχή μιας δυναμικής διαδικασίας για την οποία ένας ευρύτερος διάλογος θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμος.

Ορισμένα από τα θέματα αυτά είναι :

1. Οι ευαίσθητες στο επίπεδο του κινδύνου κεφαλαιακές απαιτήσεις κάθε τράπεζας απαιτούν μεγάλης έκτασης προσαρμογές σε συστήματα διαχείρισης κινδύνων, ελεγκτικές διαδικασίες και σε στελέχη των τραπεζών και των εποπτικών αρχών που να κατανοούν και να διαχειρίζονται τα νέα προϊόντα και μορφές κινδύνου σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές της αγοράς με ευέλικτο τρόπο, διασφαλίζοντας παράλληλα τη σταθερότητα του συστήματος. Όμως δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι, ανεξάρτητα από την προσέγγιση που τελικά θα υιοθετήσουν οι τράπεζες, η διαδικασία αξιολόγησης των αναλαμβανόμενων κινδύνων από τις εποπτικές αρχές, ως τελικό αποτέλεσμα, δεν διαφέρει ουσιαστικά μεταξύ των προσεγγίσεων που δίνουν έμφαση στην πιθανότητα σημαντικών ζημιών (risk based) και αυτών που δίνουν έμφαση στον έλεγχο για την εφαρμογή των προκαθορισμένων κριτηρίων (compliance based).

Και αυτό γιατί, ευρισκόμενοι στην περίοδο προσαρμογής, δεν θα πρέπει να αναμένει κανείς άμεση αλλαγή των προσεγγίσεων κινδύνου με την παραπάνω έννοια αφού, τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα, ανάλογα με τη χώρα και την τράπεζα θα συνυπάρχουν και οι δύο προσεγγίσεις η διαχωριστική γραμμή μεταξύ των οποίων δεν είναι πάντα τόσο εμφανής. Είναι γνωστό ότι και υπό το πλαίσιο της Βασιλείας I οι εποπτικές αρχές εκφράζουν συχνά άποψη ή απαιτούν τις κατάλληλες προσαρμογές για τη διόρθωση των παραμέτρων του πιστωτικού κινδύνου που συνάδουν με την πρώτη παρά με τη δεύτερη ως άνω προσέγγιση.

2. Είναι όμως δεδομένο ότι στη βασισμένη στον κίνδυνο προσέγγιση του νέου πλαισίου οι εποπτικές αρχές κατά κανόνα δεν θα προδιαγράφουν τις παραμέτρους, αλλά θα

δίνουν έμφαση στην αξιολόγηση του κατά πόσον οι ίδιες οι τράπεζες κατανοούν τους κινδύνους και διαθέτουν τους μηχανισμούς εντοπισμού των ανοιγμάτων υψηλού κινδύνου, αξιολόγησης, μέτρησης των κινδύνων και λήψης έγκαιρα μέτρων για την αντιμετώπισή τους. Αυτό είναι αναγκαίο και για ένα πρόσθετο λόγο: οι προσαρμοσμένες κατά τον κίνδυνο προσεγγίσεις δεν είναι συνυφασμένες με μηδενικό κίνδυνο αποτυχίας.

Η κατά καιρούς επισήμανση των τραπεζών για την ανάγκη παράλληλης προσαρμογής και των εποπτικών διαδικασιών δεν αφορά μία απλή τυπική διαδικασία, αλλά αντανακλά την ανάγκη αντίστοιχης υιοθέτησης εξελιγμένων τεχνικών διαχείρισης κινδύνων από τις ίδιες τις τράπεζες και επάρκεια μακροχρόνιων στατιστικών σειρών με τα κατάλληλα στοιχεία.

Παράλληλα, η παροχή κινήτρων σε όρους κεφαλαιακών απαιτήσεων για συγκεκριμένα χαρτοφυλάκια δανείων πιθανότατα οδηγεί σε αναδιάρθρωση όχι μόνο στο μέλλον αλλά και στο προ της εφαρμογής της Οδηγίας διάστημα, εξέλιξη που παρατηρείται ήδη και στην Ελλάδα.

3. Η εμπειρία από την πρόσφατη, σχετικά, απελευθέρωση της καταναλωτικής πίστης, της επίδρασης των χαμηλών επιτοκίων από το έτος 2001 επί της ραγδαίας πιστωτικής επέκτασης των τελευταίων ετών προς την κατεύθυνση της σύγκλισης της χρηματοδότησης των νοικοκυριών προς το μέσο επίπεδο της Ε.Ε., δείχνει ότι στον προσανατολισμό των πιστωτικών ιδρυμάτων σε ορισμένα τμήματα της αγοράς ενυπάρχει ο κίνδυνος χαλάρωσης των κριτηρίων πιστοδότησης. Είναι κατά συνέπεια αναγκαίο ότι τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να διασφαλίζουν ότι ο αναπόφευκτος και επιθυμητός ανταγωνισμός δεν οδηγεί σε χειροτέρευση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου τους, όπως απεικονίζεται από το ποσοστό των καθυστερήσεων, η οποία άλλωστε θα πρέπει να δημοσιοποιείται στα πλαίσια του 3^{ου} Πυλώνα.

4. Δεν θα πρέπει επίσης να διαφεύγει της προσοχής ότι η εφαρμογή του πλαισίου

συμπίπτει με την προσαρμογή των βασικών αρχών για την αποτελεσματική εποπτεία και τη μεθοδολογία αξιολόγησής της, που χρησιμοποιείται από το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα για την αξιολόγηση του χρηματοπιστωτικού τομέα (FSAP). Οι νέες βασικές αρχές δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην ανεξαρτησία των εποπτικών αρχών, ταυτόχρονα όμως και στη διαφάνεια, στην αντιμετώπιση των κινδύνων σε επίπεδο ομίλου αλλά και στα θέματα συνεργασίας μεταξύ αρχών έδρας και υποδοχής.

Οι αρχές αυτές, παρόλο που εκ πρώτης όψεως δεν συνδέουν τη Βασιλεία II με την αποτελεσματική εποπτεία, δεν πρέπει να αφήνουν πολλές αμφιβολίες για την έστω και έμμεση μεταξύ τους σύνδεση, καθώς οι διεθνείς οργανισμοί πιστοληπτικής αξιολόγησης και η εν γένει πειθαρχία της αγοράς θα τους καταστήσει απόλυτα συσχετιζόμενους με την υιοθέτηση των πλέον εξελιγμένων μεθοδολογιών της Βασιλείας II. Η ανταγωνιστική θέση των ελληνικών τραπεζών στο διεθνές επίπεδο και ιδίως στη Ν.Α. Ευρώπη, καθιστά ακόμη πιο αναγκαία την αποτελεσματική αντιμετώπιση των απαιτήσεων υποδομών και στελεχών που διέπουν τις εν λόγω αρχές.

5. Η ενίσχυση των φάσεων του οικονομικού κύκλου από τις εμπεριεχόμενες από τη Βασιλεία II μεταβλητές, όπως π.χ. η διακύμανση της πιστοληπτικής ικανότητας των πιστούχων και η συμπεριφορά των πιστωτών κ.ά. (Pro cyclicity). Αν και το θέμα παραδοσιακά απασχολούσε τις εποπτικές αρχές και τις κεντρικές τράπεζες, αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα από την εφαρμογή των εξελιγμένων μεθοδολογιών ιδίως για χώρες ή ευρύτερες γεωγραφικά περιοχές σε διαφορετική φάση του οικονομικού κύκλου. Γι' αυτό εξάλλου προβλέπεται η αξιολόγηση εντός του 2009 από την ΕΚΤ.

6. Όσον αφορά σε πιο πρακτικό άμεσο επίπεδο και τα ειδικότερα θέματα που σχετίζονται με τις ελληνικές τράπεζες, στην πρόσφατη έρευνα για τις επιπτώσεις του νέου πλαισίου (QIS 5), παρά τις ευνοϊκές μακροοικονομικές συνθήκες, η σχετική επίπτωση στις ελληνικές τράπεζες είναι μεγαλύτερη από την πλειονότητα των άλλων χωρών.

Η αξιολόγηση της επίπτωσης αυτής αποτελεί θέμα που απασχολεί τις ελληνικές

τράπεζες, πέρα από τη σχετική ευφορία που τους προσδίδει το κατά μέσο όρο ικανοποιητικό επίπεδο του ΔΚΕ, στο οποίο έχει συμβάλει και η ιδιαίτερα ικανοποιητική κερδοφορία των τελευταίων ετών. Και αυτό γιατί το επίπεδο των ιδίων κεφαλαίων, αν και ιδιαίτερα σημαντικό, δεν αρκεί από μόνο του να θωρακίσει μία τράπεζα έναντι των κινδύνων που αναλαμβάνει. Αναπόσπαστο τμήμα αποτελεί και ένα αποτελεσματικό σύστημα διαχείρισης κινδύνων και εσωτερικού ελέγχου το οποίο είναι εξίσου σημαντικό. Για το λόγο αυτόν οι εποπτικές αρχές και η ΤτΕ (ΠΔ ΤΕ 2577/2006) επιμένουν ιδιαίτερα στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και στην ενίσχυση του ιεραρχικού επιπέδου των εν λόγω λειτουργιών. Απομένει να δοθεί εξίσου πρώτη προτεραιότητα στην ανεξαρτησία της λειτουργίας της διαχείρισης κινδύνων σε όλες τις τράπεζες ανεξάρτητα από την προσέγγιση που θα υιοθετήσουν.

Νομοθετικό Πλαίσιο

Στόχοι της Πράξης 2577/2006 σχετικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών ιδρυμάτων:

- α)** Η εναρμονισμένη εφαρμογή από εποπτικής απόψεως της νομοθεσίας περί εταιρικής διακυβέρνησης, η αναβάθμιση της Διαχείρισης Κινδύνων και η θέσπιση της Κανονιστικής Συμμόρφωσης των τραπεζών τόσο σε ατομική βάση όσο και σε επίπεδο ομίλου.
- β)** Η αντιμετώπιση, για πρώτη φορά από το τραπεζικό σύστημα, του λειτουργικού κινδύνου.
- γ)** Η τήρηση της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ του καθορισμού γενικών αρχών και της επιβολής ειδικών διοικητικών ρυθμίσεων ανάλογα με το μέγεθος του πιστωτικού ιδρύματος και το επίπεδο κινδύνων στο οποίο εκτίθεται.

Ο νέος τραπεζικός νόμος:

- i)** ενσωματώνει τις νέες αναθεωρημένες Οδηγίες που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων καθώς και την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων επενδύσεων και των πιστωτικών ιδρυμάτων (Οδηγία 2000/12/ΕΚ και της Οδηγία 93/6/ΕΟΚ) και αποτυπώνουν τη Βασιλεία II.
- ii)** κωδικοποιεί το σύνολο των υφιστάμενων διατάξεων της τραπεζικής νομοθεσίας που αφορούν την ίδρυση-λειτουργία και εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Βασικότερες νέες ρυθμίσεις:

1. Εναρμονίζεται ο τρόπος αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων με τα γενικώς ισχύοντα για τις ανώνυμες εταιρείες.
2. Επιλύεται το θέμα της χρήσης του όρου «τράπεζα».
3. Μειώνεται από 10% σε 5% το ποσοστό συμμετοχής, βάσει του οποίου υπόκειται σε αξιολόγηση η καταλληλότητα και αξιοπιστία των μετόχων πιστωτικών ιδρυμάτων.
4. Καθορίζονται ισοδύναμοι με των πιστωτικών ιδρυμάτων οι όροι πιστώσεων που παρέχονται από χρηματοδοτικά ιδρύματα.
5. Εισάγονται οι βασικές υποχρεώσεις που προβλέπουν οι τρεις πυλώνες της Βασιλείας II.
6. Ενισχύεται ο ρόλος του εποπτικού φορέα που είναι αρμόδιος για την εποπτεία σε ενοποιημένη βάση.
7. Θεσπίζεται διαδικασία συνεργασίας των εποπτικών αρχών για την αξιολόγηση των εξελιγμένων μεθοδολογιών μέτρησης των κινδύνων.
8. Καθορίζεται το γενικό πλαίσιο για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

Συνεργασία της Τράπεζας της Ελλάδος με άλλες εποπτικές αρχές

- Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της Τράπεζας της Ελλάδος, της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης, στο πλαίσιο της εποπτείας ομίλων στους οποίους λειτουργούν επιχειρήσεις εποπτευόμενες από τους τρεις φορείς.
- Κατάρτιση Πρωτοκόλλου Συνεργασίας μεταξύ της Τράπεζας της Ελλάδος και της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς το οποίο, μεταξύ άλλων, θα περιλαμβάνει:
 - α) τις διαδικασίες για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ανωτέρω αρχών
 - β) τη συμμετοχή της κάθε αρχής σε επιτόπιους ελέγχους που διενεργεί η άλλη αρχή
 - γ) αμοιβαία ανάθεση αρμοδιοτήτων.

- Κοινή Απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος και της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς για την πιστοποίηση της επαγγελματικής επάρκειας στελεχών πιστωτικών ιδρυμάτων που παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες

4.3. Στρατηγικές προκλήσεις για τα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα

Η προώθηση της ασφάλειας και της σταθερότητας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς και η ενίσχυση των συνθηκών ίσου ανταγωνισμού, αποτελούν βασικούς στρατηγικούς στόχους του νέου εποπτικού πλαισίου (Βασιλεία II). Επιπλέον, εντός των επιδιωκόμενων στόχων περιλαμβάνονται η ενδυνάμωση της λειτουργίας διαχείρισης των αναλαμβανόμενων κινδύνων σε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων (enterprise-wide risk management) και η συσχέτιση των κινδύνων αυτών με τις εποπτικές (regulatory) καθώς και με τις εσωτερικά εκτιμώμενες κεφαλαιακές απαιτήσεις (economic capital).

Αν και το νέο πλαίσιο για την κεφαλαιακή επάρκεια επιβάλλει αλλαγές στη λειτουργία και στις πρακτικές των πιστωτικών ιδρυμάτων, δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μία ακόμη δαπανηρή και πολύπλοκη «επιβάρυνση» κανονιστικής συμμόρφωσης. Δεδομένου ότι η Βασιλεία II έχει ενσωματώσει τις βέλτιστες διεθνείς τραπεζικές πρακτικές σε αντίστοιχες εποπτικές απαιτήσεις είναι εφικτός, υπό προϋποθέσεις, ο μετασχηματισμός της κανονιστικής «επιβάρυνσης» σε πηγή πολύπλευρων επιχειρηματικών ωφελειών, με απώτερο στόχο τη δημιουργία πρόσθετης αξίας για τους μετόχους των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και την ενίσχυση της φήμης και τη βελτίωση της αντίληψης της αγοράς. Οι κυριότερες προϋποθέσεις για τη μεγιστοποίηση των παράπλευρων ωφελειών από την υλοποίηση της Βασιλείας II είναι:

1. Η υιοθέτηση όσον το δυνατόν πιο εξελιγμένων προσεγγίσεων υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι των αναλαμβανόμενων κινδύνων, γεγονός που θα απαιτήσει σημαντική βελτίωση στις τεχνολογικές υποδομές και στα πληροφοριακά συστήματα.

2. Η καλλιέργεια κουλτούρας διαχείρισης κινδύνων σε όλο το εύρος του οργανισμού
3. Η ενεργότερη συμμετοχή της ανώτατης διοικητικής βαθμίδας και του διοικητικού συμβουλίου.

Είναι φανερό ότι η Βασιλεία II, επιχειρώντας να ενσωματώσει τη λειτουργία της διαχείρισης κινδύνων στη διαδικασία της λήψης των επιχειρηματικών αποφάσεων σε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων του πιστωτικού ιδρύματος, την προωθεί στην ημερήσια διάταξη των συζητήσεων και των προβληματισμών των διοικητικών συμβουλίων, υποδηλώνοντας ότι η άσκηση τραπεζικών δραστηριοτήτων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαχείριση των κινδύνων που απορρέουν από αυτές. Η επιτυχής υλοποίηση, ιδιαίτερα των πιο εξελιγμένων προσεγγίσεων υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων, προϋποθέτει ένα αποτελεσματικό πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων και κεφαλαίων, το οποίο απαιτεί την ύπαρξη αφενός ενός ισχυρού συστήματος εσωτερικού ελέγχου (συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριακών και λογιστικών συστημάτων), αφετέρου ενός σαφούς επιχειρησιακού προτύπου λειτουργίας σε επίπεδο ομίλου (group operating model).

Οι ποσοτικές και οι ποιοτικές προϋποθέσεις για την υλοποίηση του νέου εποπτικού πλαισίου, οι οποίες ενδέχεται να επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στη λειτουργία και στις στρατηγικές των πιστωτικών ιδρυμάτων, αναπτύσσονται με κλιμακούμενη αυστηρότητα στους εξής άξονες:

1. Της οργανωτικής διάρθρωσης και εσωτερικής διακυβέρνησης.
2. Των επιχειρηματικών πολιτικών και διαδικασιών.
3. Των πληροφοριακών συστημάτων, δεδομένων, υποδειγμάτων και μεθοδολογιών.
4. Της εξειδίκευσης των ανθρώπινων πόρων.
5. Της διαφάνειας και της γνωστοποίησης στοιχείων στην αγορά.

Η Βασιλεία II απομακρύνεται από την άποψη της προκατόχου της Βασιλεία I ότι οι εποπτικοί κανόνες πρέπει να είναι ίδιοι για όλους (one size fits all) και αναγνωρίζει ότι όσο πιο εξελιγμένο και αποτελεσματικό είναι ένα πιστωτικό ίδρυμα στην εκτίμηση και

στη διαχείριση των αναλαμβανόμενων κινδύνων, διαθέτοντας ταυτόχρονα υψηλής ποιότητας στοιχεία ενεργητικού και λειτουργίες, τόσο λιγότερο κεφάλαιο θα πρέπει να διακρατά για κάθε προϊόν ή υπηρεσία.

Επιπρόσθετα, δεν περιορίζεται στις εποπτικές κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι των κινδύνων του πυλώνα I (πιστωτικού, λειτουργικού και αγοράς), αλλά μέσω των απαιτήσεων του πυλώνα II αναμένει από τα πιστωτικά ιδρύματα να διαθέτουν ολοκληρωμένη διαδικασία αξιολόγησης της κεφαλαιακής τους επάρκειας, έναντι των λοιπών κινδύνων στους οποίους εκτίθενται (π.χ. ρευστότητας, συγκέντρωσης, στρατηγικής, φήμης, μεταβλητότητας των καθαρών επιτοκιακών εσόδων). Με αυτό τον τρόπο η Βασιλεία II ενθαρρύνει τα πιστωτικά ιδρύματα στην αξιολόγηση (ποσοτική και ποιοτική) των διαθέσιμων κεφαλαιακών πόρων, δηλαδή της ικανότητας ανάληψης κινδύνων (risk bearing capacity), σε συνδυασμό με τη διάθεση ανάληψης κινδύνου (risk appetite) και το προφίλ κινδύνου (risk profile) και κατ' ουσία στην ενεργή διαχείριση του οικονομικού τους κεφαλαίου και στην κατανομή του στις επιμέρους επιχειρηματικές δραστηριότητες, χαρτοφυλάκια ή θυγατρικές.

Από στρατηγικής άποψης το «κεφάλαιο» καθορίζει με πολλούς τρόπους οποιαδήποτε δραστηριότητα ή ενέργεια ενός πιστωτικού ιδρύματος. Για παράδειγμα, καθορίζει την ικανότητα «μόχλευσης» του πιστωτικού ιδρύματος, δηλαδή την ικανότητα να αυξάνει το ενεργητικό του και συνεπώς την κερδοφορία του (π.χ. παρέχοντας δάνεια, επενδύοντας σε εμπορεύσιμα περιουσιακά στοιχεία), να μεγεθύνεται (π.χ. εξαγορές) και να ανταμείβει τους μετόχους του (π.χ. μερίσματα, προγράμματα επαναγοράς ιδίων μετοχών). Αναμφισβήτητα, η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων (η οποία συνίσταται από το επίπεδο των κερδών και την κεφαλαιακή βάση που απαιτείται για την επίτευξη των κερδών αυτών) αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο για τους μετόχους ενός πιστωτικού ιδρύματος. Ταυτόχρονα συνιστά το κομβικό σημείο όπου η Βασιλεία II επηρεάζει άμεσα τη διαδικασία λήψης στρατηγικών αποφάσεων, καθορίζοντας το ελάχιστο ύψος του απασχολούμενου κεφαλαίου και συνεπώς την αποδοτικότητά του.

Επομένως, καθώς διαφοροποιείται το προφίλ ή η διάθεση ανάληψης κινδύνου μεταβάλλεται –με βάση εποπτικούς/εσωτερικούς κανόνες– το ύψος του απασχολούμενου εποπτικού/οικονομικού κεφαλαίου, επηρεάζοντας την επιχειρησιακή συμπεριφορά του πιστωτικού ιδρύματος μέσω της αποδοτικότητας του κεφαλαίου. Η κατανομή του εποπτικού/οικονομικού κεφαλαίου αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα διαμόρφωσης του επιχειρηματικού «μίγματος» του πιστωτικού ιδρύματος, καθώς καθιστά κάποιες επιχειρηματικές δραστηριότητες ελκυστικότερες από κάποιες άλλες. Συνεπώς, η Βασιλεία II ωθεί τα πιστωτικά ιδρύματα σε ενεργότερη διαχείριση της κεφαλαιακής τους βάσης, με αποτέλεσμα τη μεγιστοποίηση της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων και της δημιουργίας πρόσθετης αξίας για τους μετόχους.

Η Βασιλεία II δεν επηρεάζει την αποδοτικότητα του κεφαλαίου μόνο μέσω της μεταβολής της κεφαλαιακής βάσης (δηλ. του παρονομαστή του δείκτη), αλλά και της διαφοροποίησης του επιπέδου των κερδών (δηλ. του αριθμητή του δείκτη). Αυτό συμβαίνει καθώς η μεταβολή του προφίλ ή της διάθεσης ανάληψης κινδύνου επηρεάζει τόσο τις μη αναμενόμενες ζημιές, οι οποίες καλύπτονται από το κεφάλαιο (εποπτικό ή οικονομικό), όσο και τις αναμενόμενες ζημιές (πιστωτικού και λειτουργικού κινδύνου), οι οποίες συνήθως καλύπτονται με το σχηματισμό προβλέψεων και έχουν άμεση επίπτωση στα κέρδη.

Επομένως, μέσω της κατανομής του εποπτικού/οικονομικού κεφαλαίου για την κάλυψη των μη αναμενόμενων ζημιών (κίνδυνος ανάληψης τραπεζικών δραστηριοτήτων) και της προσαρμογής των κερδών για την κάλυψη των αναμενόμενων ζημιών σε σχέση με τις προβλέψεις (κόστος ανάληψης τραπεζικών δραστηριοτήτων), καθίσταται ευκολότερη η σύγκριση μεταξύ διαφορετικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, χαρτοφυλακίων ή προϊόντων και συνεπακόλουθα η ανακατανομή του κεφαλαίου, όπου η σταθμισμένη, ανάλογα με τον κίνδυνο, αποδοτικότητα είναι υψηλότερη.

Συνεπώς, σε στρατηγικό επίπεδο τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει κατά την κατάρτιση των επιχειρησιακών τους σχεδίων, στρατηγικών και προϋπολογισμών να συνεκτιμούν

και να προϋπολογίζουν όχι μόνο τη μεγέθυνση των στοιχείων του ενεργητικού (volume growth) και τα αντίστοιχα περιθώρια κέρδους, αλλά και τη μεταβολή του αντίστοιχου εποπτικού/οικονομικού κεφαλαίου και των αναμενόμενων ζημιών που απαιτούνται για να υποστηρίξουν την αύξηση των στοιχείων ενεργητικού και να «παράγουν» την αντίστοιχη κερδοφορία. Η Βασιλεία II αναμένεται να ωθήσει τα πιστωτικά ιδρύματα στην υλοποίηση προγραμμάτων μακροπρόθεσμου σχεδιασμού των κεφαλαιακών αναγκών τους και στη χρήση της σταθμισμένης, ανάλογα με τον κίνδυνο, αποδοτικότητας του εποπτικού/οικονομικού κεφαλαίου ως βασικού εργαλείου λήψης στρατηγικών αποφάσεων (π.χ. κατανομή κεφαλαίου σε επιχειρηματικές δραστηριότητες/θυγατρικές, εξαγορές, σύστημα ανταποδοτικότητας/bonus).

Σε τακτικό επίπεδο η Βασιλεία II αναμένεται να επιφέρει σημαντικές αλλαγές και ωφέλειες για τα πιστωτικά ιδρύματα που θα υιοθετήσουν τις πιο εξελιγμένες προσεγγίσεις υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων και διαχείρισης κινδύνων. Συνοπτικά, η δημιουργία πρόσθετης αξίας για τον μέτοχο μπορεί να επιτευχθεί μέσω αύξησης της κερδοφορίας ή μείωσης του λειτουργικού κόστους από:

1. Τον περιορισμό των ζημιών από πιστωτικό κίνδυνο μέσω:

1.1. Της ενίσχυσης της πειθαρχίας και της αποτελεσματικότητας στις διαδικασίες και πολιτικές πιστοδοτήσεων, ανακτήσεων και διαγραφών επισφαλών απαιτήσεων.

1.2. Της δυνατότητας εντοπισμού και διαχωρισμού των δανειοληπτών και μορφών δανειοδότησης ανάλογα με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, με βάση τα εσωτερικά συστήματα διαβάθμισης πιστωτικού κινδύνου. Απώτερος στόχος είναι η προσέλκυση των καλύτερων πελατών (cherry picking) και η κατάλληλη δόμηση της μορφής πιστοδότησης, βελτιστοποιώντας την πιθανότητα αποπληρωμής, μέσω της χρήσης τεχνικών μείωσης πιστωτικού κινδύνου (π.χ. εξασφαλίσεις, εγγυήσεις, συμφωνίες συμψηφισμού).

2. Τη βελτίωση της πολιτικής και διαδικασίας σχηματισμού προβλέψεων για επισφαλή δάνεια. Η ορθή πληροφόρηση σχετικά με τα στοιχεία κινδύνου τόσο σε επίπεδο αντισυμβαλλόμενου όσο και απαίτησης (δανείου) παρέχουν στη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος μια σαφή εικόνα των πιο αποδοτικών δανείων ή χαρτοφυλακίων. Οι παράμετροι κινδύνου (πιθανότητα αθέτησης, ζημιά και έκθεση σε περίπτωση αθέτησης) στα πλαίσια της Βασιλείας II μπορούν να χρησιμοποιηθούν, με κατάλληλες προσαρμογές, στο σχηματισμό προβλέψεων σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης.

3. Τη βελτίωση της τιμολόγησης ενσωματώνοντας τις παραμέτρους κινδύνου (risk adjusted pricing). Οι αυξημένες δυνατότητες εντοπισμού και διαχωρισμού των δανειοληπτών και μορφών δανειοδότησης, ανάλογα με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, μπορούν να υποστηρίξουν μια διαφοροποιημένη τιμολογιακή πολιτική (επιβραβεύοντας τους συνεπείς πελάτες με χαμηλότερο επιτόκιο). Η εν λόγω πολιτική παρέχει τη δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού ελκυστικών πηγών εσόδων και επιτρέπει στις πιστοδοτικές μονάδες να αποδείξουν στον πελάτη και στη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος ότι το παρεχόμενο επιτόκιο του δανείου είναι λογικό λαμβάνοντας υπόψη τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο.

4. Τον περιορισμό των λειτουργικών ζημιών ή/και του λειτουργικού κόστους μέσω:

4.1. Της δομημένης τακτικής καταγραφής (δημιουργία βάσης δεδομένων λειτουργικού κινδύνου) και ανάλυσης των στοιχείων ζημιών.

4.2. Της ανάπτυξης ενός πλαισίου διαχείρισης λειτουργικού κινδύνου δομημένου και εστιασμένου στις διαδικασίες με χρήση εξειδικευμένων εργαλείων/μεθοδολογιών [(π.χ. περιοδικών αυτοαξιολογήσεων κινδύνων και ελέγχων (Risk Control Self Assessment-RCSA), Βασικών Δεικτών Κινδύνου (Key Risk Indicators-KRIs)]. Τα εν λόγω εργαλεία θα διαθέτουν ικανότητα πρόβλεψης ενδεχόμενων γεγονότων και πιθανών ζημιών και θα αποτελούν ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης (early warning system) για ανάληψη

συγκεκριμένων δράσεων. Η πληροφόρηση από ένα πλαίσιο διαχείρισης λειτουργικού κινδύνου, το οποίο αποτελεί ταυτόχρονα και σύστημα ελέγχου με δυνατότητα μετεξέλιξης σε σύστημα διαχείρισης ολικής ποιότητας (total quality management), θα οδηγήσει στη βελτίωση και στον ανασχεδιασμό των υφιστάμενων διαδικασιών και συνεπώς θα συμβάλλει στην ενίσχυση της λειτουργικής αποτελεσματικότητας και στη μείωση του λειτουργικού κόστους.

Σχετικά με τις προτάσεις δημοσιοποίησης στοιχείων στην αγορά (3^{ος} πυλώνας), επισημαίνεται ότι η μεγαλύτερη διαφάνεια αποτελεί αναμφισβήτητα επιθυμία των εποπτικών αρχών, των επενδυτών, των αναλυτών και των οίκων αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας. Ωστόσο, σε περίπτωση που η αγορά δεν είναι σε θέση να κατανοήσει πλήρως τα πολύπλοκα δημοσιοποιημένα στοιχεία διαχείρισης κινδύνων και κεφαλαιακής επάρκειας, ενδέχεται να επέλθει σύγχυση και μεγαλύτερη μεταβλητότητα στις τιμές των μετοχών και των ομολόγων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Για παράδειγμα, ενδέχεται να υπάρξει σύγχυση μεταξύ των εννοιών της αναμενόμενης ζημιάς σε σχέση με τις προβλέψεις ή του δείκτη αθέτησης υποχρέωσης (default ratio) σε σχέση με το δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPL ratio). Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να αναπτύξουν μια αποτελεσματική πολιτική δημοσιοποίησης στοιχείων στην αγορά, καθώς και να «εκπαιδεύσουν» και να ενημερώνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα τους αναλυτές, τους επενδυτές και τους οίκους αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας σε στρατηγικά θέματα διαχείρισης κινδύνων και κεφαλαίων.

Η επιτυχής υλοποίηση της Βασιλείας II στις θυγατρικές των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στη νοτιοανατολική Ευρώπη, αφενός θα αποτελέσει εχέγγυο για την ασφαλή επέκτασή τους στην περιοχή, μέσω της ενίσχυσης της λειτουργίας διαχείρισης κινδύνων και αφετέρου θα εναρμονίσει οργανωτικές δομές, πολιτικές, διαδικασίες και πληροφοριακά συστήματα, επηρεάζοντας καταλυτικά το επιχειρησιακό πρότυπο λειτουργίας των ελληνικών ομίλων (group operating model). Συνολικά, το νέο εποπτικό πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας οδηγεί σε μια πρωτοφανή εποπτική αλλαγή, η οποία αναμένεται να επιφέρει πολλαπλές επιπτώσεις σε όλες τις πτυχές της δραστηριότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων, τις σχέσεις με τους μετόχους και τους πελάτες τους. Ίσως η Βασιλεία II να αποτελέσει μια «επανάσταση» στο διεθνές

χρηματοπιστωτικό σύστημα, φέρνοντας ωστόσο το μανδύα της κανονιστικής συμμόρφωσης.

4.4. Βασιλεία II και μικρομεσαίες

Ενώ το πλαίσιο Βασιλεία II είναι περισσότερο γνωστό ως ένας νέος τρόπος προσδιορισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων, αυτό που κυρίως επιχειρείται είναι να προωθηθεί η εφαρμογή σύγχρονων πρακτικών διαχείρισης κινδύνων στις χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο νέο πλαίσιο μεγάλη έμφαση δίνεται σε ποιοτικά στοιχεία του τρόπου εφαρμογής λειτουργιών διαχείρισης κινδύνων, παράλληλα με τη μεγαλύτερη συσχέτιση ύψους απαιτούμενων εποπτικών κεφαλαίων και επικινδυνότητας χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων.

Τα τελευταία χρόνια οι τραπεζικοί οργανισμοί έχουν αφιερώσει σημαντικούς πόρους στην προσπάθεια προσαρμογής στις νέες εποπτικές διατάξεις και ειδικότερα σε ότι αφορά αναβάθμιση υπολογιστικών συστημάτων, συγκρότηση βάσεων δεδομένων, ανάπτυξη μεθοδολογιών και λειτουργιών διαχείρισης κινδύνων και προσαρμογές σε εσωτερικές διαδικασίες.

Με τις περισσότερες προσπάθειες να κατευθύνονται στη λειτουργική υποστήριξη της εφαρμογής των νέων διατάξεων, είναι πολλά τα παραδείγματα τραπεζικών οργανισμών που εξετάζουν, παράλληλα, τη διαμόρφωση κατάλληλης στρατηγικής ανάπτυξης των δραστηριοτήτων τους, όπως επίσης και τρόπους επικοινωνίας με τους πελάτες τους, ώστε να προκύπτουν για τους οργανισμούς αυτούς μέγιστες δυνατές ωφέλειες σε θέματα χρήσης κεφαλαίων και εφαρμογής λειτουργιών διαχείρισης κινδύνων.

Μία από τις τραπεζικές δραστηριότητες που επηρεάζεται σημαντικά από την εφαρμογή του νέου πλαισίου είναι η χρηματοδότηση των μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων. Οι

επιχειρήσεις δηλαδή που -σύμφωνα με το πλαίσιο Βασιλεία II- έχουν ετήσιο κύκλο πωλήσεων κάτω από 50 εκατ. ευρώ.

Η συσχέτιση του πιστωτικού κινδύνου με το ύψος των απαιτούμενων εποπτικών κεφαλαίων

Όπως ήδη αναφέρθηκε, βασική κατευθυντήρια γραμμή του νέου πλαισίου είναι η μεγαλύτερη αξιοποίηση πρακτικών διαχείρισης κινδύνων στις τραπεζικές δραστηριότητες και κατά συνέπεια στην ανάπτυξη των πιστοδοτικών σχέσεων. Η αξιοποίηση αυτή υλοποιείται με τη μεγαλύτερη συσχέτιση του ύψους των απαιτούμενων εποπτικών κεφαλαίων με το επίπεδο κινδύνου που αφορά η κάθε πιστοδοτική σχέση.

Για παράδειγμα, πιστοδοτήσεις σε εταιρείες υψηλού κινδύνου προβλέπεται να έχουν αυξημένες κεφαλαιακές απαιτήσεις συγκριτικά με πιστοδοτήσεις σε εταιρείες χαμηλού κινδύνου. Πιστοδοτήσεις, επίσης, όπου έχουν δοθεί από τον οφειλέτη επαρκείς εξασφαλίσεις (π.χ. ομόλογα, μετρητά, ακίνητα κ.ά.) θεωρούνται μικρότερου κινδύνου, άρα και μειωμένων εποπτικών κεφαλαίων συγκριτικά με πιστοδοτήσεις χωρίς κάποιο είδος καλύμματος.

Έτσι, στο νέο πλαίσιο προωθείται η συλλογιστική της διάκρισης ανάλογα με το επίπεδο κινδύνου που μπορεί να αφορά μια πιστοδότηση, αναγνωρίζοντας κατ' αρχήν ως βασικό κριτήριο την πιστοληπτική ικανότητα του οφειλέτη. Για το σκοπό αυτό προτείνεται να χρησιμοποιούνται κατάλληλες κλίμακες αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των οφειλετών, με την επικινδυνότητα του κάθε βαθμού να προσδιορίζεται κυρίως από την ανάλυση ιστορικών δεδομένων που σχετίζονται με περιπτώσεις προβληματικών απαιτήσεων.

Συνήθως, χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας οφειλέτες αποδεικνύεται ότι σχετίζονται με υψηλότερο ποσοστό περιπτώσεων προβληματικών απαιτήσεων και κατά συνέπεια

μεγαλύτερη ανάγκη σχηματισμού προβλέψεων και χρήσης εποπτικών κεφαλαίων. Αυτό συνεπάγεται μεγαλύτερο κόστος υποστήριξης της συναλλαγής για τη χρηματοδότηρα τράπεζα. Η διαφοροποίηση αυτή μεταφράζεται σε πολλές τράπεζες σε διακριτή τιμολογιακή πολιτική, με αποτέλεσμα το επιπλέον κόστος χρήσης κεφαλαίων και σχηματισμού προβλέψεων πιστοδοτικών σχέσεων που θεωρούνται υψηλού κινδύνου να επιβαρύνει τον αντίστοιχο οφειλέτη.

Η πιστοληπτική ικανότητα των οφειλετών, ωστόσο, δεν είναι ο μόνος παράγοντας διαμόρφωσης της επικινδυνότητας μιας πιστοδότησης. Η διάρκειά της, το ποσό της χρηματοδότησης, το είδος της συναλλαγής αλλά και ο βαθμός κάλυψής της με εξασφαλίσεις, είναι παράγοντες που επίσης σχετίζονται με το βαθμό επικινδυνότητας και το ύψος των απαιτούμενων εποπτικών κεφαλαίων. Πολλοί τραπεζικοί οργανισμοί λαμβάνουν υπόψη και αυτούς τους παράγοντες στην τιμολόγηση των πιστοδοτήσεων.

Οι πρακτικές αυτές αναμένεται να επηρεάσουν την ανάπτυξη των πιστοδοτικών σχέσεων μεταξύ τραπεζών και επιχειρήσεων. Για την εξέταση της ειδικότερης περίπτωσης των πιστοδοτήσεων των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων είναι χρήσιμη μια σύντομη ιστορική αναφορά για την πορεία διαμόρφωσης των σχετικών διατάξεων του πλαισίου Βασιλεία II.

Η διαμόρφωση των διατάξεων του πλαισίου Βασιλεία II για τις χρηματοδοτήσεις μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Στις πρώτες εκδόσεις του πλαισίου Βασιλεία II (Δεύτερο Κείμενο Διαβούλευσης, Ιανουάριος 2001) δεν υπήρχε διάκριση στον τρόπο που θα υπολογίζονταν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για τα πιστωτικά ανοίγματα μεταξύ των μεγάλων και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Καθώς όμως οι μεγάλες επιχειρήσεις θα επιτύγχαναν, κατά μέσο όρο, καλύτερη βαθμολογία από πλευράς πιστοληπτικής ικανότητας, θα απολάμβαναν έναντι των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων συγκριτικά πλεονεκτήματα σε θέματα

χρηματοδότησης από μέρους των τραπεζών. Συγκεκριμένα, οι τράπεζες θα προτιμούσαν να χρηματοδοτούν μεγάλες επιχειρήσεις λόγω των μικρότερων κεφαλαιακών απαιτήσεων που θα συνδέονταν με τη χρηματοδότησή τους, ενώ για τη χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων θα απαιτούνταν αποζημίωση για το επιπλέον κόστος χρήσης κεφαλαίων και σχηματισμού προβλέψεων. Το κόστος αυτό θα καλούνταν να το επιβαρυνθούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, με συνέπεια οι μεγάλες επιχειρήσεις να αποκτούν ένα πρόσθετο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των μικρομεσαίων.

Να σημειωθεί ότι οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις έχουν ως βασική πηγή χρηματοδότησης τον τραπεζικό δανεισμό, ενώ οι μεγαλύτερες μπορούν να επιλέξουν μεταξύ εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης, όπως αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, έκδοση ομολογιών κ.ά.

Κρίθηκε συνεπώς ότι οι διαφοροποιήσεις αυτές θα επέτειναν την ήδη δυσχερή –λόγω του εντεινόμενου ανταγωνισμού– θέση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και ότι αυτό θα οδηγούσε στον αφανισμό τους. Αρκετές χώρες, και ιδιαίτερα η Γερμανία, λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι ο χώρος των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων για τις χώρες αυτές αποτελεί βασικό κορμό της οικονομίας τους, αντέδρασαν έντονα. Ως αντίλογος, αναπτύχθηκε από τις χώρες αυτές το επιχείρημα ότι η χρηματοδότηση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων έχει μικρότερο κίνδυνο να προκύψουν συνδυαστικά σημαντικές οικονομικές απώλειες, λόγω του συγκριτικά μικρότερου ύψους πιστοδοτικών ανοιγμάτων προς αυτές τις επιχειρήσεις.

Η Επιτροπή Βασιλείας αναγνώρισε ως εύλογη τη συγκεκριμένη απαίτηση και στην επόμενη έκδοση (Τρίτο Κείμενο Διαβούλευσης, Απρίλιος 2003) έκανε δύο βασικές προσαρμογές αναφορικά με τη χρηματοδότηση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

- Κατ' αρχήν αναγνώρισε τη μικρότερη συγκέντρωση κινδύνων που αφορά η δραστηριότητα αυτή και πρότεινε εναλλακτικούς τύπους υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων. Οι τύποι αυτοί οδηγούσαν σε μειωμένες κεφαλαιακές απαιτήσεις

αναλογικά με τον ετήσιο κύκλο πωλήσεων που θεωρήθηκε αντιπροσωπευτικός του μεγέθους της επιχείρησης. Ως κριτήριο διαχωρισμού μεταξύ των μεγάλων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων ορίστηκε ετήσιος κύκλος πωλήσεων 50 εκατ. ευρώ.

- Το νέο κείμενο προέβλεπε, επίσης, την ένταξη των μικρού ύψους πιστοδοτικών ανοιγμάτων (κάτω από 1 εκατ. ευρώ) προς τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις στην κατηγορία της λιανικής τραπεζικής όπου οι κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι ακόμη χαμηλότερες.

Μέτρα για την υποστήριξη της χρηματοδότησης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων

Παρά τις παραπάνω διορθωτικές παρεμβάσεις, διατηρήθηκε ο προβληματισμός από μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις επιπτώσεις εφαρμογής του νέου πλαισίου στη βιωσιμότητα του κλάδου των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, καθώς αναγνωρίζεται ότι αποτελούν «τη μηχανή της ευρωπαϊκής οικονομίας» (G. Verheugen). Ο προβληματισμός αυτή τη φορά αφορούσε τις διαδικασίες αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας των επιχειρήσεων αυτών, καθώς οι τράπεζες θα εφάρμοζαν, πλέον, περισσότερο αυστηρές διαδικασίες για την αξιολόγηση και τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Έτσι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έλαβε μια σειρά από μέτρα υποστήριξης του δανεισμού προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, όπως για την περίπτωση της Ελλάδας η δημιουργία του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΕ).

Μία επιπλέον πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν η έκδοση οδηγιών προς τις επιχειρήσεις αυτές για το πώς θα μπορέσουν να προσαρμοστούν καλύτερα στις αυστηρότερες διαδικασίες αξιολόγησης της πιστοληπτικής τους ικανότητας.

Μια τέτοια προσπάθεια ήταν η έκδοση του εγχειριδίου «How to deal with the new rating culture», (July 2005), όπου περιγράφονται κατ' αρχήν τα βασικά κριτήρια που συνήθως χρησιμοποιούν οι τράπεζες για τον προσδιορισμό της πιστοληπτικής

ικανότητας των επιχειρήσεων, όπως οικονομικά στοιχεία, ικανότητα διοίκησης της εταιρείας, κατάσταση της αγοράς κ.ά. Βασικό σημείο αναφοράς του εγχειριδίου είναι η κατανόηση του τρόπου που οι τράπεζες θα τιμολογούν τις χρηματοδοτήσεις και ο συσχετισμός της τιμολόγησης με την πιστοληπτική ικανότητα της κάθε επιχείρησης αλλά και τον τρόπο αξιοποίησης των εξασφαλίσεων.

Ενθαρρύνονται επίσης οι τράπεζες να αναπτύσσουν επικοινωνία με τις επιχειρήσεις και να δίνουν πληροφορίες για τις βασικές απαιτήσεις στη διαδικασία αξιολόγησης, ώστε οι επιχειρήσεις να έχουν την ευκαιρία να προετοιμάζονται καλύτερα όταν κρίνεται η πιστοληπτική τους ικανότητα. Θα πρέπει παράλληλα οι τράπεζες να ενημερώνουν τις επιχειρήσεις για τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από την εφαρμογή του νέου πλαισίου Βασιλεία II και το πώς αυτές οι υποχρεώσεις επηρεάζουν την ανάπτυξη των πιστοδοτικών σχέσεων και την τιμολόγηση των συναλλαγών.

Σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό και από εποπτικής πλευράς αυστηρότερο περιβάλλον, η αξιοποίηση αυτών των κατευθύνσεων, τόσο από μέρους των τραπεζών όσο και από μέρους των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, κρίνεται ότι θα αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη υγιών πιστοδοτικών σχέσεων, αλλά και συγκριτικό πλεονέκτημα για τους οργανισμούς εκείνους που θα προχωρήσουν άμεσα στις αναγκαίες προσαρμογές.

5. Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008 ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ II

Η κατάρρευση της Lehman Brothers, τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των ΗΠΑ, την 15η Σεπτεμβρίου 2008, σηματοδότησε τη μεγαλύτερη μεταπολεμική παγκόσμια οικονομική κρίση. Ήταν δυνατό να προβλεφθεί η κρίση; Πότε άρχισε και ποια τα κύρια αίτιά της;

Προβλέψεις: Η οικονομική δραστηριότητα δεν ακολουθεί γραμμική, ανοδική ή καθοδική, πορεία. Αντίθετα, ακολουθεί κυκλική πορεία με ορισμένες φάσεις του οικονομικού κύκλου να είναι ανοδικές και άλλες καθοδικές. Οι μεγαλύτερες από τις αναπτυγμένες οικονομίες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) γνώρισαν την τελευταία ύφεση στις αρχές της νέας χιλιετίας, χωρίς όμως να συμπαρασύρουν τις λεγόμενες αναδύμενες οικονομίες (Βραζιλία, Ινδία, Κίνα, Ρωσία, Νότιος Αφρική και άλλες μικρότερες οικονομίες), οι οποίες συνέχισαν να αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς, εκκινώντας βέβαια από πολύ χαμηλά επίπεδα. Η τελευταία επομένως γενικευμένη κρίση ίσως να πρέπει να αναζητηθεί στην εποχή της κρίσης στην Νοτιοανατολική Ασία (1997) ή ακόμη και στις αρχές τις δεκαετίας του 1990.

Είναι προφανές ότι οι ταχείς ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) που παρατηρήθηκαν παγκοσμίως την περίοδο 2002-2007, κάποια στιγμή θα επιβραδύνονταν υπακούοντας στη λογική των οικονομικών κύκλων. Επομένως ή επιβράδυνση μπορούσε να προβλεφθεί, χωρίς βέβαια να μπορεί να προβλεφθεί/προσδιοριστεί επακριβώς το χρονικό σημείο της ανώτατης φάσης του κύκλου και της αλλαγής της φοράς του προς τα κάτω. Πράγματι, πολλοί αναλυτές και διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), στις προβλέψεις τους για τις οικονομικές προοπτικές προειδοποιούσαν για τους καθοδικούς κινδύνους. Όμως, σε μεγάλο βαθμό, οι επισημάνσεις για αυτούς τους κινδύνους, παραβλέπονταν ή υποβαθμίζονταν, ακόμη και από εκείνους που τους κατέγραφαν, καθώς την τριετία 2005-2007 η κρατούσα άποψη στους πλέον έγκριτους οικονομικούς κύκλους ήταν αυτή της αποσύνδεσης (decoupling) των αναδύμενων

οικονομιών από τις εξελίξεις στις ΗΠΑ, στην ευρωζώνη, την Ιαπωνία ή άλλες μεγάλες αναπτυγμένες οικονομίες. Πολλοί υποστήριζαν μάλιστα ότι πιθανή επιβράδυνση στις αναπτυγμένες οικονομίες θα αντισταθμίζονταν από τις επιδόσεις των αναδυόμενων οικονομιών και κυρίως της Κίνας μετατοπίζοντας σταδιακά το κέντρο της οικονομικής δραστηριότητας (smooth rebalancing). Οι προβλέψεις αυτές οδηγούσαν στο γενικό συμπέρασμα ότι η επιβράδυνση, όταν και όπου θα προέκυπτε, θα ήταν ελεγχόμενη και τοπική ή/και περιφερειακή .

Αίτια: Για να κατανοηθεί το μέγεθος και η ταχύτητα με την οποία εξαπλώθηκε η κρίση θα πρέπει να ληφθούν υπόψη ορισμένα από τα χαρακτηριστικά του ισχύοντος ρυθμιστικού πλαισίου στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Υποστηρίζεται ότι, η ιδιαίτερα χαλαρή νομισματική πολιτική της Ομοσπονδιακής Κεντρικής Τράπεζας-FED για ικανό χρονικό διάστημα ευθύνεται για την εμφάνιση υπερβολικής ρευστότητας και «μόχλευσης» (leverage), με αποτέλεσμα την εμφάνιση ανισορροπιών και τελικά «φούσκας» στην αγορά κατοικίας. Επίσης, τα χαμηλά επιτόκια και οι χαμηλές αποδόσεις των «παραδοσιακών επενδύσεων» οδήγησαν τους συμμετέχοντες στις χρηματοπιστωτικές αγορές στην ανάληψη υψηλών κινδύνων δια των διαφόρων καινοτομικών χρηματοπιστωτικών μέσων (financial innovation), χωρίς να επιδεικνύουν τη δέουσα προσοχή για τη στάθμιση ή/και αντιστάθμιση αυτών των κινδύνων. Το ισχύον πλαίσιο «δημιουργίας προς διάθεση» (originate to distribute) λειτουργούσε με τρόπο ώστε οι τράπεζες να έχουν κάθε κίνητρο να ομαδοποιούν και τιτλοποιούν (securitization) μεμονωμένα δάνεια τα οποία διέθεταν στους επενδυτές. Το ισχύον «λειτουργικό» (functional) κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της χρηματοπιστωτικής αγοράς έχει πλέον ξεπεραστεί και οι εποπτικές αρχές δεν το αντιλήφθηκαν έγκαιρα ή δεν επέδειξαν τη δέουσα προσοχή στην παραβίασή του. Η υπερβολική ρευστότητα οδήγησε τους διαχειριστές κεφαλαίων να αναλαμβάνουν συνεχώς περισσότερους κινδύνους. Στην προσπάθειά τους για μεγιστοποίηση των κερδών, προχώρησαν σε ευρεία έκθεση σε «δομημένα προϊόντα» που τηρούνταν εκτός των ισολογισμών των τραπεζών, ενώ χρησιμοποιούνταν ευρέως για το μετασχηματισμό της ωριμότητας (maturity) του χαρτοφυλακίου. Η επιτυχία αυτού του μοντέλου βασίστηκε σε, υποτίθεται, πολύ εξελιγμένα συστήματα διαχείρισης κινδύνου και στην αξιολόγηση όλων αυτών των προϊόντων και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από τις εταιρείες αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου (rating agencies), ενώ ήταν φανερό ότι

υπήρχαν πολλές περιπτώσεις παραβίασης του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου [π.χ. λόγω «σύγκρουσης συμφερόντων» (conflict of interest)].

Έτσι, φθάσαμε στο καλοκαίρι του 2007, όπου τοποθετείται και η έναρξη της κρίσης. Η αναστροφή της τάσης συνεχούς ανόδου των τιμών των ακινήτων στις ΗΠΑ συνοδεύτηκε με την κρίση στην αγορά ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου (subprime loans). Η αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών άρχισε να κλυδωνίζεται καθώς αρκετά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ήταν εκτεθειμένα σε πολύπλοκα δομημένα προϊόντα τα οποία, αν και είχαν βαθμολογηθεί με άριστα (AAA ή triple A) από τις εταιρίες αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου βασιζόνταν σε δανειακές συμβάσεις οι οποίες ήταν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους επισφαλείς. Ο κατακερματισμός των εποπτικών αρχών στις ΗΠΑ δεν επέτρεψε την άμεση διάγνωση της κρίσης και πολύ περισσότερο τον έγκαιρο και αποτελεσματικό συντονισμό για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Η κρίση εξαπλώθηκε και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού με πρώτο θύμα την επενδυτική τράπεζα Northern Rock του Ηνωμένου Βασιλείου (Σεπτέμβριος 2007), αλλά και ελβετικές και γερμανικές τράπεζες. Δεύτερο μεγάλο σταθμό, αποτέλεσε η περίπτωση της Bear Stearns, πέμπτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας στις ΗΠΑ, η οποία για να αποφύγει την πτώχευση, εξαγοράστηκε από την J.P. Morgan με τη μεσολάβηση της FED και την εγγύηση του αμερικάνικου δημοσίου τον Μάρτιο του 2008. Η απόφαση αυτή των αμερικανικών αρχών (Υπουργείο Οικονομικών-Treasury και Ομοσπονδιακή Κεντρική Τράπεζα-FED) έγινε δεκτή με ανακούφιση καθώς σηματοδότησε ότι οι αρμόδιες αρχές ήταν έτοιμες να δράσουν, πέρα από ιδεολογικές αγκυλώσεις και δογματισμούς, και να αποτρέψουν εν τη γενέσει του τον ενδεχόμενο «συστημικό κίνδυνο» (systemic risk) στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και ιδίως στον τραπεζικό τομέα. Η ευφορία που ακολούθησε αυτή την κίνηση ήταν τέτοια που πολλοί σοβαροί αναλυτές ακόμη και διαμορφωτές πολιτικής, όπως υψηλής επιρροής στελέχη της Επιτροπής Ανοικτής Αγοράς (FOMC) της FED, να μιλούν για αντιστροφή της κρίσης (turning point). Το κλίμα αυτό κάλυψε ή/και περιθωριοποίησε προσωρινά τα στοιχεία που έδειχναν ότι η παγκόσμια οικονομία δεν είχε να αντιμετωπίσει μόνο τη χρηματοπιστωτική κρίση αλλά και άλλα δύο γεγονότα: την άνοδο των τιμών των εμπορευμάτων, ιδίως του πετρελαίου και των τροφίμων, και τις τρομερές ανισορροπίες (imbalances) που προκλήθηκαν στις αγορές κατοικίας όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και σε

πολλές χώρες της ευρωζώνης όπως η Ιρλανδία και η Ισπανία από την ιδιαίτερα χαλαρή νομισματική πολιτική των περασμένων χρόνων. Επιπλέον, αποπροσανατόλισε προσωρινά τη συζήτηση από τη διαπίστωση ότι το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο είχε αποδειχθεί ακατάλληλο ενώ, ταυτόχρονα, ήταν συστηματική η παραβίασή του - και όχι μόνο λόγω της εγγενούς σύγκρουσης συμφερόντων που αντιμετώπιζαν οι εταιρίες αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου. Παράλληλα, η «όρεξη» για αναζήτηση ολοένα και περισσότερο επικίνδυνων επενδυτικών ευκαιριών από τους διαχειριστές των επενδυτικών κεφαλαίων που είχε καλλιεργηθεί από τα ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια, αντιστράφηκε απότομα σε αναζήτηση πιο ασφαλών επενδύσεων προκαλώντας χάος σε αγορές χρήματος και κεφαλαίου αλλά και σε ολόκληρες αναδυόμενες οικονομίες.

Έτσι, η χρηματοπιστωτική κρίση, η άνοδος των τιμών των εμπορευμάτων και η υπερθέρμανση στην αγορά κατοικίας, επέφερε ένα ταυτόχρονο «τριπλό σόκ». Όταν δε, οι αρχές των ΗΠΑ παρενέβησαν για να σώσουν τις δύο «ημι-δημόσιες» επιχειρήσεις χορήγησης στεγαστικών δανείων (Fannie May και Freddy Mac), αλλά αποφάσισαν να αφήσουν τη Lehman Brothers να πτωχεύσει (15/09/2008), η αβεβαιότητα έδωσε τη θέση της σε πανικό και ουσιαστικό πάγωμα της διατραπεζικής αγοράς επεκτείνοντας ραγδαία την κρίση και στην πραγματική οικονομία μέσω του καναλιού του τραπεζικού συστήματος και της «πιστωτικής ασφυξίας» (credit crunch) που προκλήθηκε.

5.1. Αλλαγές στον πυλώνα I (Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη έναντι του πιστωτικού και λειτουργικού κινδύνου)

Οι προτάσεις για τις αλλαγές στο πλαίσιο της Βασιλείας II στον τομέα της τιτλοποίησης και πιο συγκεκριμένα σε αυτόν των επανατιτλοποιήσεων (res securitisations) έχουν οριστικοποιηθεί. Οι τράπεζες θα πρέπει να συμμορφωθούν με τις αναθεωρημένες απαιτήσεις μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του 2010. Αυτές οι αλλαγές προορίζονται να ενισχύσουν το πλαίσιο και να αποκριθούν στα διδάγματα από τη χρηματοοικονομική κρίση. Ακολουθεί μια περίληψη των αλλαγών που η Επιτροπή έχει κάνει στον πυλώνα I.

1. Συντελεστές στάθμισης επανατιτλοποίησης (Resecuritisation Risk Weights) - Οι τράπεζες που χρησιμοποιούν την βασισμένη σε εσωτερικές μετρήσεις (IRB) προσέγγιση για την τιτλοποίηση θα πρέπει να εφαρμόσουν υψηλότερους συντελεστές στάθμισης στα ανοίγματα (exposures) επανατιτλοποίησης.
2. Τυποποιημένοι συντελεστές στάθμισης (Standardised Risk Weights) - Η ανάλυση στους αναθεωρημένους συντελεστές στάθμισης για τις επανατιτλοποιήσεις σε IRB κατέδειξε ότι οι συντελεστές στάθμισης στην τυποποιημένη προσέγγιση πρέπει επίσης να αλλάξουν για τα παρόμοια ανοίγματα.
3. Χρήση των εκτιμήσεων υποκείμενων στην αυτό-εγγύηση (Self-guarantee) - Οι τράπεζες δεν θα επιτρέπονται να χρησιμοποιήσουν τις εκτιμήσεις για τις εκθέσεις σε κινδύνους υποκείμενους στις αυτό-εγγυήσεις προσθέτοντας τη γλώσσα (language) στο πλαίσιο της Βασιλείας II έτσι ώστε μια τράπεζα να μη μπορεί να αναγνωρίσει τις εκτιμήσεις, είτε στην τυποποιημένη προσέγγιση (SA) είτε στην προσέγγιση IRB, που είναι βασισμένη στις εγγυήσεις ή σε παρόμοια υποστήριξη που παρέχεται από την ίδια την τράπεζα.
4. Λειτουργικές απαιτήσεις για την πιστωτική ανάλυση (Credit Analysis) - Οι τράπεζες θα πρέπει να ικανοποιούν ειδικά λειτουργικά κριτήρια προκειμένου να χρησιμοποιηθούν οι συντελεστές στάθμισης που διευκρινίζονται στο πλαίσιο της Βασιλείας II για την τιτλοποίηση. Αυτά τα κριτήρια θα εξασφαλίσουν ότι οι τράπεζες θα εκτελούν την οφειλόμενη επιμέλειά τους και δεν θα στηρίζονται απλά στις πιστωτικές εκτιμήσεις των αντιπροσωπειών εκτίμησης. Η αποτυχία να ικανοποιηθούν αυτά τα κριτήρια για ένα δεδομένο άνοιγμα τιτλοποίησης θα οδηγούσε στην αφαίρεσή του.
5. Ταμειακές διευκολύνσεις (Liquidity Facilities) στην τυποποιημένη προσέγγιση - Ο παράγοντας πιστωτικής μετατροπής (CCF) για όλες τις επιλέξιμες ταμειακές διευκολύνσεις στο πλαίσιο τιτλοποίησης της τυποποιημένης προσέγγισης θα γίνει 50% σε όλες τις περιπτώσεις, ανεξάρτητα από την ωριμότητα της ταμειακής διευκόλυνσης. Αυτήν την περίοδο, οι ταμειακές διευκολύνσεις κάτω από ένα έτος έχουν 20% παράγοντα πιστωτικής μετατροπής στην τυποποιημένη προσέγγιση.
6. Ταμειακές διευκολύνσεις στην προσέγγιση IRB - Η αναθεωρημένη γλώσσα διευκρινίζει πότε οι ταμειακές διευκολύνσεις μπορούν να αντιμετωπιστούν ως ανώτερα ανοίγματα τιτλοποίησης.

7. Γενική διάσπαση αγοράς (General Market Disruption) των ταμειακών διευκολύνσεων στην τυποποιημένη προσέγγιση & στην προσέγγιση IRB - Η ευνοϊκή μεταχείριση των κεφαλαίων που διατίθεται στη γενική διάσπαση αγοράς των ταμειακών διευκολύνσεων σύμφωνα με την τυποποιημένη προσέγγιση και την προσέγγιση του εποπτικού υποδείγματος (SFA) στην προσέγγιση IRB απομακρύνεται.

5.2. Αλλαγές στον Πυλώνα 2 (Εποπτικές διαδικασίες εξέτασης της Κεφαλαιακής Επάρκειας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων)

Ο σκοπός αυτής της καθοδήγησης είναι να συμπληρωθεί ο δεύτερος πυλώνας του πλαισίου της Βασιλείας II (εποπτική διαδικασία αναθεώρησης) όσον αφορά την συνολική διαχείριση κινδύνου και τις διαδικασίες προγραμματισμού του κεφαλαίου των τραπεζών. Οι τράπεζες και τις εποπτικές αρχές αναμένονται να αρχίσουν την εφαρμογή αυτής της συμπληρωματικής καθοδήγησης για τον πυλώνα 2 αμέσως.

Η καθοδήγηση αυτή αντιμετωπίζει πολλές αξιοσημείωτες αδυναμίες που έχουν αποκαλυφθεί στις διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου των τραπεζών κατά τη διάρκεια της αναταραχής στις χρηματοπιστωτικές αγορές που ξεκίνησε το 2007. Ως εκ τούτου, θα συμβάλλει στο σύνολο των εκθέσεων σχετικά με τα αίτια της κρίσης που έχουν εκδοθεί από τους εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς αφότου η κρίση άρχισε. Η καθοδήγηση έχει ως στόχο να βοηθήσει τις τράπεζες και τις εποπτικές αρχές κατά τον προσδιορισμό και την καλύτερη διαχείριση των κινδύνων στο μέλλον και στη λήψη κατάλληλων κινδύνων στην εσωτερική αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας.

Οι αρχές διαχείρισης του κινδύνου στην παρούσα καθοδήγηση αντικατοπτρίζουν τα διδάγματα που αντλήθηκαν από την κρίση και ενισχύουν τον τρόπο με τον οποίο οι τράπεζες θα πρέπει να διαχειρίζονται και να αμβλύνουν τους κινδύνους που έχουν προσδιοριστεί μέσω του Πυλώνας 2. Η εμπειριστατωμένη και ολοκληρωμένη εσωτερική διαδικασία αξιολόγησης της κεφαλαιακής επάρκειας (ICAAP) αποτελεί ζωτικής σημασίας στοιχείο σε ένα ισχυρό πρόγραμμα διαχείρισης κινδύνων. Η ICAAP θα

πρέπει να παράγει ένα επαρκές επίπεδο ιδίων κεφαλαίων για τη στήριξη της φύσης και του επιπέδου του κινδύνου της τράπεζας. Ο ρόλος του επόπτη είναι να αξιολογήσει την επάρκεια της τράπεζας στην εσωτερική αξιολόγηση και να παρεμβαίνει κατά περίπτωση.

Οι τομείς που καλύπτονται από την παρούσα συμπληρωματική καθοδήγηση περιλαμβάνουν :

- Εποπτεία του κινδύνου σε όλη την επιχείρηση
- Ειδικά θέματα διαχείρισης του κινδύνου:
 - Συγκέντρωση κινδύνων
 - Εκτός ισολογισμού ανοίγματα με επίκεντρο την τιτλοποίηση
 - Η καλή φήμη των ιδρυμάτων και η έμμεση υποστήριξη
 - Κίνδυνοι αξιολόγησης και ρευστότητας
 - Σωστές πρακτικές εξέτασης πίεσης
 - Σωστές πρακτικές αποζημιώσεων.

5.3. Αλλαγές στον πυλώνα 3 (Ενίσχυση της πειθαρχίας αγοράς μέσω της δημοσιοποίησης στοιχείων σχετικά με τη διάρθρωση των αναλαμβανόμενων κινδύνων)

Σε απάντηση στις αδυναμίες που παρατηρούνται στη δημόσια κοινοποίηση και μετά από προσεκτική αξιολόγηση των πρακτικών γνωστοποίησης, η Επιτροπή αποφάσισε να αναθεωρήσει τις τρέχουσες απαιτήσεις του πυλώνα 3, στους εξής έξι τομείς. Οι τράπεζες αναμένεται να συμμορφωθούν με τις αναθεωρημένες απαιτήσεις μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του 2010. Αυτές οι αυξήσεις αποκρίνονται επίσης στις συστάσεις του Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board) για την ενίσχυση των αιτήσεων του πυλώνα 3.

- i) Ανοίγματα τιτλοποίησης στο βιβλίο εμπορικών συναλλαγών
- ii) Χορηγία των εκτός ισολογισμού επενδύσεων

- iii)** Προσέγγιση της εσωτερικής αξιολόγησης (ΙΑΑ) και άλλες ταμειακές διευκολύνσεις ABCP
- iv)** Ανοίγματα επανατιτλοποίησης
- v)** Αποτίμηση σε σχέση με τα ανοίγματα τιτλοποίησης
- vi)** Κίνδυνοι υποθήκης και αποθήκευσης σε σχέση με τα ανοίγματα τιτλοποίησης

6. ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ II

Η Βασιλεία II είχε ως στόχο να ενδυναμώσει τα κίνητρα των τραπεζών να ελέγχουν τον κίνδυνο των ανοιγμάτων τους σχετικά με την Βασιλεία I. Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο έχει ως στόχο να μειώσει το εποπτικό arbitrage. Επιπλέον, η Βασιλεία II εκμεταλλεύεται αποτελεσματικά πληροφορίες για την πιστωτική αξιοπιστία των δανειστών της, η οποία είναι γνωστή εσωτερικά στις τράπεζες, επιτρέποντας στα πιστωτικά ιδρύματα που εκπληρούν κάποιες απαιτήσεις να εφαρμόζουν την μέθοδο εσωτερικών διαβαθμίσεων (IRB). Συνεπώς, από πολλές απόψεις η Βασιλεία II υπερτερεί της Βασιλείας I.

Από την άλλη πλευρά κάποιοι οικονομολόγοι και policy makers εξέφρασαν ανησυχίες ότι παρόλο που η Βασιλεία II διορθώνει πολλά σοβαρά ελαττώματα της Βασιλείας I, μπορεί να δημιουργεί νέα δικά της τα οποία κατηγοριοποιούνται σε τρεις ομάδες:

- **Πρώτη**, πολλοί οικονομολόγοι αναρωτιούνται αν η Βασιλεία II προωθεί πράγματι την χρηματοοικονομική σταθερότητα. Η πιο ευαίσθητη στον κίνδυνο προσέγγιση για τον υπολογισμό των εποπτικών κεφαλαίων προωθεί την χρηματοοικονομική σταθερότητα στο βαθμό που οι μετρήσεις κινδύνου που χρησιμοποιούνται είναι ακριβείς. Οι μετρήσεις κινδύνου ωστόσο έχουν πολλούς σοβαρούς περιορισμούς. Για παράδειγμα, οι Morris και Shin (1999) υποστήριξαν ότι τα VALUE-AT-RISK (VAR) μοντέλα δεν λαμβάνουν υπόψη την ενδογενή φύση του κινδύνου, έτσι παράγουν ανακριβείς μέτρα μεταβλητότητας (π.χ. ανακριβείς τυπικές αποκλίσεις). Αυτό συμβαίνει επειδή η υπόθεση που «κρύβεται» κάτω από τα υπάρχοντα μοντέλα διαχείρισης κινδύνου όπως το VAR είναι ότι η τιμή ενός αξιόγραφου πέφτει σε ένα πολύ χαμηλό επίπεδο με συγκεκριμένη εξωγενώς προσδιορισμένη πιθανότητα, ενώ στην πραγματικότητα, βραχυπρόθεσμες μεταβολές των τιμών εξαρτώνται από τις πράξεις των συμμετεχόντων στην αγορά. Από την στιγμή που τέτοια μοντέλα μέτρησης κινδύνου δεν λαμβάνουν υπόψη την στρατηγική φύση του κινδύνου θα μπορούσαν να καταστήσουν τους συμμετέχοντες στην αγορά ανεπαρκώς προετοιμασμένους για μια κατάσταση κρίσης όπου όλοι οι συναλλασσόμενοι προσπαθούν να «χαλαρώσουν» τις θέσεις τους παράλληλα. Τοιουτοτρόπως αν οι μετρήσεις κινδύνου είναι ανακριβείς τότε και ο υπολογισμός εποπτικών κεφαλαίων

που βασίζεται σε αυτές πιθανών να αποτύχει να προωθήσει την χρηματοοικονομική σταθερότητα.

- Η **δεύτερη** ανησυχία είναι ότι η νέα τυποποιημένη μέθοδος ίσως αλλοιώσει τα κίνητρα των επιχειρήσεων στην χρήση εξωτερικών διαβαθμίσεων πιστωτικής ποιότητας. Οι εξωτερικοί οργανισμοί πιστωτικής αξιολόγησης (Ε.Ο.Π.Α.) εξέφρασαν ανησυχίες ότι η χρήση πιστωτικών διαβαθμίσεων στο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας μπορεί να παρακινήσει τις επιχειρήσεις να «ψωνίσουν» υψηλότερες διαβαθμίσεις έτσι ώστε να μειώσουν το κόστος δανεισμού τους κάτι τέτοιο μπορεί να πείσει τις Ε.Ο.Π.Α. να «φουσκώσουν» τις αξιολογήσεις-διαβαθμίσεις τους με συνέπεια την υπονόμευση της αξιοπιστίας τους. Επιπλέον υπάρχει φόβος ότι όλες μαζί οι επικίνδυνες επιχειρήσεις ίσως παραιτηθούν της διαδικασίας αξιολόγησης από Ε.Ο.Π.Α. από τη στιγμή που ανοίγματα σε αδιαβάθμιστες επιχειρήσεις λαμβάνουν χαμηλότερη στάθμιση κινδύνου(100%) από αυτές που έχουν χαμηλή διαβάθμιση (150%) σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας. Κάτι τέτοιο θα μειώσει τον βαθμό διαφάνειας.
- Η **τρίτη** ανησυχία θα λέγαμε είναι αν η Βασιλεία II θα μπορούσε να έχει ανεπιθύμητες επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία μέσω της επίδρασή της στον τραπεζικό δανεισμό. Δηλαδή τις μακροοικονομικές επιπτώσεις της Βασιλείας II. Συγκεκριμένα πως το πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας επηρεάζει α) την προσφορά τραπεζικών πιστώσεων και β) την επίδραση αυτών στον νομισματικό μηχανισμό μετάδοσης.

Αναλυτικότερα αν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας γίνει πολύ χαμηλός τότε το πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει : α) είτε να αυξήσει το κεφάλαιο του ή β) να περικόψει τον δανεισμό του ή γ) να αλλάξει τα αξιόγραφα του χαρτοφυλακίου του ώστε να ενέχουν χαμηλότερο κίνδυνο. Επειδή η αύξηση του κεφαλαίου κοστίζει, τα πιστωτικά ιδρύματα καταφεύγουν στην περικοπή του δανεισμού. Αν πολλές τράπεζες δράσουν με αυτόν τον τρόπο την ίδια στιγμή αυτό θα οδηγήσει σε μείωση της συνολικής προσφοράς δανείων. Αυτό δεν θα έχει επίδραση στο Α.Ε.Π. της χώρας από την στιγμή που οι επιχειρήσεις βρουν διαφορετικό τρόπο χρηματοδότησης των επενδύσεων τους. Η ύπαρξη ασύμμετρης πληροφόρηση όμως στην χρηματοοικονομική αγορά μπορεί να καταστήσει ανέφικτο κάτι τέτοιο με μόνη επιλογή των επιχειρήσεων την μείωση των επενδύσεων τους. Αυτονόητο είναι ότι πλήττονται περισσότερο οι μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις που έχουν μικρή πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές αγορές. Η μείωση των επενδύσεων σαφώς έχει ως αποτέλεσμα και την μείωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος μιας χώρας.

Ο κανονισμός κεφαλαιακής επάρκειας μπορεί να επηρεάζει τον νομισματικό μηχανισμό μετάδοσης. Ο βαθμός ανταπόκρισης της προσφοράς δανείων σε αλλαγές της νομισματικής πολιτικής καθορίζει την δύναμη του νομισματικού μηχανισμού μετάδοσης. Μια σφιχτή νομισματική πολιτική μειώνει τα κεφάλαια των τραπεζών και περιορίζει την ικανότητά τους να δανείζουν αν υπόκεινται στο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας (Chami & Cosimano, 2001 & Van den Heuvel, 2002). Σε ένα απλό στατικό μοντέλο αποδείχτηκε ότι αν ο κανονισμός κεφαλαιακής απαίτησης είναι δεσμευτικός, τα τραπεζικά δάνεια μπορεί να μην αυξηθούν καθόλου σε μια νομισματική επέκταση (Kashyap & Stein, 1994). Ο Van den Heuvel δείχνει ότι οι επιπτώσεις είναι πιο αμυδρές. Συγκεκριμένα μπορεί αρχικά μια τράπεζα να μην αυξήσει την προσφορά δανείων της σε μια επεκτατική νομισματική πολιτική αλλά τείνει να υπεραντιδρά μετά το πρώτο τρίμηνο. Αυτό συμβαίνει επειδή τα χαμηλότερα επιτόκια αυξάνουν τα κέρδη των τραπεζών και κατά συνέπεια μειώνει την πιθανότητα ο κανονισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων να τις εμποδίσει να αυξήσουν την παροχή δανείων στο μέλλον. Συνεπώς, αν οι τράπεζες έχουν λίγα κεφάλαια, η προσφορά δανείων δεν θα ανταποκριθεί αρχικά στην επεκτατική νομισματική πολιτική αλλά μακροχρόνια η ανταπόκρισή της θα είναι πιο δυνατή. Δεδομένου ότι η αντίδραση των πιστωτικών ιδρυμάτων όσον αφορά την παροχή δανείων στην νομισματική πολιτική που ασκείται έρχεται με μια χρονική

καθυστέρηση αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε μη επιθυμητά αποτελέσματα (π.χ. αύξηση δανείων σε οικονομική άνθηση και περιορισμός τους σε οικονομική ύφεση) στην διάρκεια ενός οικονομικού κύκλου. Την παραπάνω εικόνα ενισχύει η άποψη ότι ο μετρήσιμος πιστωτικός κίνδυνος τείνει να πέφτει σε οικονομική άνθηση και να αυξάνεται σε περιόδους ύφεσης άρα η στάθμιση του κινδύνου στα αξιόγραφα κάτω από την Βασιλεία II πιθανών να υφίσταται αντικυκλικές διακυμάνσεις έτσι ώστε οι τράπεζες να είναι πιο «capital-constrained» κατά την διάρκεια υφέσεων και λιγότερο «capital-constrained» κατά την διάρκεια οικονομικών ανθίσεων. Τέτοια δανειοδοτική συμπεριφορά μπορεί με την σειρά της να επιδεινώσει την κυκλική μεταβλητότητα του Α.Ε.Π.

Σύμφωνα με τον Andrew Crokett οι πέντε πιο σημαντικές κριτικές που αποδίδονται στην Βασιλεία 2 είναι :

- a) Είναι πολύ περίπλοκη
 - b) Ενισχύει την προκυκλικότητα (procyclicality) του οικονομικού συστήματος
 - c) Δίνει πολύ βαρύτητα στην αξιολόγηση των Ε.Ο.Π.Α.
 - d) «Τιμωρεί» τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (και κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες)
 - e) Πιο γενικά δεν λαμβάνει επαρκώς υπόψη την ειδική κατάσταση και τις ανησυχίες των αναδυόμενων χωρών.
- Η απάντηση στην πρώτη κριτική είναι ότι η ίδια η τραπεζική έγινε πιο περίπλοκη. Η διαχείριση κινδύνου είναι πολύ περίπλοκη και η αντιμετώπιση ότι όλα τα δάνεια έχουν τον ίδιο συντελεστή κινδύνου (πράγμα που ποτέ δεν σήμαινε ότι οι τράπεζες θα τα αντιμετώπιζαν ως ίσου κινδύνου), σύμφωνα με την Βασιλεία I, έγινε μη ρεαλιστική. Σύμφωνα με τον 1^ο πυλώνα του νέου πλαισίου, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις υπολογίζονται στην βάση πιο διαφοροποιημένων εκτιμήσεων του κινδύνου των ανοιγμάτων. Κανείς δεν είπε ότι η απλότητα και η μεγαλύτερη ευαισθησία κινδύνου είναι αμοιβαίως συμβατές έννοιες.
 - Η δεύτερη κριτική είναι ότι η Βασιλεία II ίσως ενισχύει την προκυκλικότητα στην χρηματοοικονομική συμπεριφορά. Αν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι πιο

ευαίσθητες στην μέτρηση του κινδύνου και ο μετρούμενος κίνδυνος τείνει να ανεβαίνει στις οικονομικές πτώσεις (downturns) οι τράπεζες μπορεί να ενθαρρυνθούν να σταματήσουν τον δανεισμό ακριβώς την στιγμή που η οικονομία είναι πιο ευάλωτη. Μια πρώτη απάντηση σε αυτήν την κριτική είναι ότι αυτή η προκυκλική συμπεριφορά είναι ενδημική (endemic) στα οικονομικά συστήματα και όχι απλά το αποτέλεσμα των εποπτικών κεφαλαιακών απαιτήσεων. Φυσικά είναι σημαντικό το νέο πλαίσιο να μην αμβλύνει τον οικονομικό κύκλο. Πολλές προσεγγίσεις μπορούν να βοηθήσουν εδώ που έχουν ενσωματωθεί από την Επιτροπή της Βασιλείας. Πρώτον, οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι μόνο αυτό - ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ απαιτήσεις. Οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν επαρκή κεφάλαια για κάθε περίπτωση. Αναμένεται λοιπόν να δημιουργήσουν ένα απόθεμα κεφαλαίου τις καλές οικονομικές περιόδους το οποίο να χρησιμοποιήσουν ως απόθεμα ασφαλείας στις κακές οικονομικές περιόδους. Δεύτερον, δεν θα πρέπει οι κεφαλαιακές απαιτήσεις κάτω από τον 1^ο πυλώνα να εφαρμόζονται τυφλά ή μηχανικά. Ο 2^{ος} πυλώνας, η Εποπτική Επίβλεψη και ο 3^{ος} πυλώνας, η πειθαρχία της αγοράς είναι εξίσου σημαντικά για να εκτιμήσουμε την κεφαλαιακή θέση μιας τράπεζας ενισχύοντας το κίνητρο να διατηρούν ένα απόθεμα κεφαλαίου πάνω από το ελάχιστο. Τρίτον, είναι επιθυμητό να χρησιμοποιούνται μέτρα μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου που δεν είναι εξαιρετικά «ευάλωτα» σε βραχυπρόθεσμες αναθεωρήσεις.

- Όσον αφορά την κριτική για τον ρόλο των Ε.Ο.Π.Α. πολλά αναδυόμενα κράτη εστιάζουν στην περιορισμένη διείσδυση της διαβάθμισης στις οικονομίες τους και εκφράζουν ανησυχίες για την ποιότητα των αξιολογήσεων τους. Στον βαθμό που το καινούργιο πλαίσιο ενθαρρύνει την ανάπτυξη πιο εύρωστων εσωτερικών διαβαθμίσεων πιστωτικού κινδύνου κάνει καλό. Ο Andrew Crockett δεν δίνει πολύ έμφαση στο ότι η Βασιλεία II τιμωρεί δυσανάλογα τους δανειστές που έχουν χαμηλή ή και καθόλου διαβάθμιση καθώς θεωρεί ότι οι τράπεζες μπορούν να αξιολογήσουν πολύ καλά τον πιστωτικό κίνδυνο και η αλλαγή στην χρέωση του εποπτικού κεφαλαίου δεν θα αλλάξει πολλά πράγματα στο κόστος των δανειστών.

Όσον αφορά την κριτική ότι τιμωρεί τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις πάλι υπάρχει μια δόση υπερβολής. Καταρχήν ο στόχος του νέου πλαισίου ήταν να «ευθυγραμμίσει» τα κεφαλαιακά διαθέσιμα με τον κίνδυνο και όχι να

- προωθήσει συγκεκριμένο τομέα της οικονομίας. Η Επιτροπή της Βασιλείας ανταποκρίθηκε στις αντιδράσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να τροποποιήσει αρκετά την αρχική της πρόταση που αφορούσε τον δανεισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
- Τέλος όσον αφορά την πέμπτη κριτική ότι η Βασιλεία 2 επικεντρώνεται περισσότερο στις βιομηχανοποιημένες χώρες και δεν δίνει αρκετή σημασία στις συνθήκες των αναδυόμενων οικονομιών ο Andrew Crockett αναγνωρίζει κάποια αλήθεια σε αυτό καθώς η Βασιλεία 1 δημιουργήθηκε αρχικά με σκοπό να εφαρμοστεί στις διεθνώς δραστηριοποιημένες τράπεζες της ομάδας των G10 κρατών. Είναι οι βασικές αρχές της τραπεζικής εποπτείας που αναπτύχθηκε το 1997 από μια αντιπροσωπευτική ομάδα βιομηχανοποιημένων και αναδυόμενων αγορών οικονομιών που αντιπροσωπεύει την βάση της τραπεζικής εποπτείας της Βασιλείας πιο γενικά. Παρόλα αυτά είναι γεγονός ότι οι κατευθύνσεις της Βασιλείας έχουν αξιοσημείωτη δύναμη και για αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ανησυχίες όλων των κρατών.
- Το πλαίσιο της Βασιλείας II απορρίφθηκε από μια ακολουθία Αμερικάνικων Ρυθμιστικών Τραπεζών οι οποίες επιμένουν στην εφαρμογή ενός πιο σκληρού μέτρου που πρωτοεμφανίστηκε στην Αμερική για πρώτη φορά το 1991 με την κρίση των στεγαστικών δανείων, το λεγόμενο «leverage ratio». Το μέτρο αυτό εγγυάται ότι τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών είναι τουλάχιστον το 3% των στοιχείων του ισολογισμού της εκάστοτε τράπεζας ανεξάρτητα της ποιότητας των δανείων της και των συστημάτων διαχείρισης που διαθέτει.

Έγιναν προσπάθειες το «leverage ratio» να εξαχθεί και σε άλλες δικαιοδοσίες κυρίως όταν τέσσερις βασικές Αμερικάνικες Εταιρίες που επιθεωρούν τράπεζες εξέδωσαν ένα σημείωμα προτεινόμενου τρόπου δημιουργίας κανόνων που θα ισχύει για τις Αμερικάνικες τράπεζες αλλά και για τις θυγατρικές Ευρωπαϊκών που βρίσκονται στην

Αμερική. Το σημείωμα αυτό προκάλεσε αντιδράσεις και δυσαρέσκεις τόσο στις Ευρωπαϊκές όσο και στις Αμερικάνικες τράπεζες .

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ενσωμάτωση της Βασιλείας II αποτελεί εγχείρημα τεράστιων διαστάσεων που όμοιο του δεν έχει προηγούμενο ούτε στην Ελλάδα ούτε στην περισσότερο προηγμένη Ευρώπη. Η βασικότερη και πλέον κρίσιμη μετατροπή που φέρνει η Βασιλεία II είναι η ριζική αλλαγή του τρόπου υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Δεδομένου ότι η Βασιλεία II έχει ενσωματώσει σε σημαντικό βαθμό τις βέλτιστες διεθνείς τραπεζικές πρακτικές σε αντίστοιχες εποπτικές απαιτήσεις, είναι εφικτός -υπό προϋποθέσεις- ο μετασχηματισμός της εποπτικής απαίτησης σε πηγή πολύπλευρων επιχειρηματικών ωφελειών με απώτερο στόχο την δημιουργία πρόσθετης αξίας για τους μετόχους των πιστωτικών ιδρυμάτων .

Οι κυριότερες προϋποθέσεις για την μεγιστοποίηση των παράπλευρων ωφελειών από την υλοποίηση της «Βασιλείας II»:

- Η υιοθέτηση όσο γίνεται πιο εξελιγμένων μεθόδων υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι των αναλαμβανόμενων κινδύνων, γεγονός που θα απαιτήσει σημαντική βελτίωση στις τεχνολογικές υποδομές και τα πληροφοριακά συστήματα κάτι που συνεπάγεται σημαντικό κόστος για τα πιστωτικά ιδρύματα.
- Η καλλιέργεια κουλτούρας διαχείρισης κινδύνων σε όλο το εύρος του οργανισμού.
- Η ενεργός συμμετοχή της ανώτατης διοικητικής βαθμίδας και του Διοικητικού Συμβουλίου

Η Βασιλεία II αναμένεται να δημιουργήσει πρόσθετη αξία για τον μέτοχο η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσω αύξησης της κερδοφορίας ή μείωσης του λειτουργικού κόστους από:

- Τον περιορισμό των ζημιών από τον πιστωτικό κίνδυνο.
- Την βελτίωση της πολιτικής και της διαδικασίας σχηματισμού προβλέψεων για επισφαλή δάνεια.
- Την ενσωμάτωση των παραμέτρων κινδύνου στην τιμολόγηση των προϊόντων και των υπηρεσιών.

- Τον περιορισμό των ζημιών από τον λειτουργικό κίνδυνο και του λειτουργικού κόστους.

Με την εφαρμογή των νέων κανόνων της Βασιλείας II μεταβάλλονται οι συνθήκες του τραπεζικού ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα:

- Ευνοημένες από τις αλλαγές θα είναι οι τράπεζες εκείνες που θα υιοθετήσουν την εξελιγμένη μέθοδο μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου (μέθοδος εσωτερικών διαβαθμίσεων ή IKB) έναντι των τραπεζών που θα παραμείνουν στην πιο απλή μέθοδο (τυποποιημένη), γεγονός το οποίο αντανακλά το κίνητρο που παρέχουν οι εποπτικές αρχές για διαρκή βελτίωση του πλαισίου διαχείρισης κινδύνου των τραπεζών. Για το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα αυτό σημαίνει ότι ευνοημένες θα είναι οι μεγαλύτερες τράπεζες οι οποίες έχουν επιλέξει να προχωρήσουν στην εφαρμογή προηγμένων μεθόδων καθώς και εκείνες που είναι επικεντρωμένες στην λιανική τραπεζική με την απαραίτητη προϋπόθεση ότι το επίπεδο επισφαλειών που μπορεί να έχουν θα είναι ελεγχόμενο.
- Για τις τράπεζες που κάνουν χρήση των εξελιγμένων μεθόδων η ανάπτυξη συστημάτων μέτρησης και παρακολούθησης των αναλαμβανόμενων πιστωτικών κινδύνων από κάθε τράπεζα θα τους επιτρέψει να κάνουν καλύτερες σταθμίσεις της σχέσεως μεταξύ κινδύνου και τιμολόγησης δανείου. Αυτό σημαίνει ότι θα οδηγηθούμε σε ένα πλαίσιο τιμολόγησης το οποίο θα είναι δικαιότερο και ακριβέστερο μιας και η τιμολόγηση του κάθε πελάτη θα σχετίζεται με το αναμενόμενο ρίσκο του. Οι τράπεζες θα έχουν την δυνατότητα να «ανταμείψουν» τους πελάτες τους που είναι συνεπείς, τόσο τους εταιρικούς όσο και του ιδιώτες .
- Για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, το πρακτικό αποτέλεσμα αναμένεται επίσης να είναι θετικό. Στο παρελθόν τα χαμηλά επιτόκια αφορούσαν μόνο τις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις. Με το νέο πλαίσιο αυτό θα διαφοροποιηθεί καθώς το χαμηλό επιτόκιο θα είναι συνάρτηση της καλής εικόνας της επιχείρησης ανεξάρτητα από το μέγεθός της.
- Για την πλειονότητα των τραπεζών η προσαρμογή τους στην Βασιλεία II συνεπάγεται κόστος το οποίο είναι σημαντικό ειδικότερα για τις τράπεζες εκείνες οι οποίες θα επιλέξουν τις εξελιγμένες μεθόδους, τόσο σε συστήματα, ανάπτυξη

προηγμένων μοντέλων μέτρησης κινδύνου όσο και σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.

- Σε ότι αφορά το ερώτημα αν θα αυξηθούν τα εποπτικά κεφάλαια η απάντηση είναι ότι αυξήσεις θα χρειαστούν μόνο οι τράπεζες με κακή ποιότητα χαρτοφυλακίου ή ανεπαρκή συστήματα διαχείρισης κινδύνου.
- Για τους δανειολήπτες και τις δανειολήπτριες εταιρίες θα αυξηθεί η δυσκολία στις χορηγήσεις δανείων λόγω της ατομικής αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών. Στην ποσοτικοποίηση του πιστωτικού κινδύνου πλέον των καλυμμάτων θα λαμβάνεται υπόψη και η οικονομική ευρωστία του αντισυμβαλλομένου η οποία καθορίζεται από τις πιστωτικές διαβαθμίσεις είτε εξωτερικών φορέων είτε, για τις μεγαλύτερες τράπεζες που διαθέτουν στατιστικά στοιχεία ασυνέπειας των πελατών τους, από εσωτερικά μοντέλα. Έτσι για παράδειγμα για μια εταιρία με διαβάθμιση AAA ο συντελεστής στάθμισης είναι 20%, ενώ για μια εταιρία με διαβάθμιση BBB είναι 100%. Με την Βασιλεία I και στις δύο περιπτώσει ο συντελεστής στάθμισης ήταν 100%.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Framework For The Evaluation of Internal Control Systems, (Basle, B.I.S., January 1998)
- 2) Framework For Internal Control Systems in Banking Organizations (Basle, B.I.S., September 1998)
- 3) Operational Risk Management (Basle, Risk Management Sub-Group of Basle Committee on Banking Supervision, September 1998)
- 4) Πράξη Διοικητή αριθμ. 2438/6.8.98 (Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, Λουκάς Παπαδήμος, 1998)
- 5) Overview of the New Basel Capital Accord (Basle, Basle Committee on Banking Supervision, January 2001)
- 6) Βασιλεία II και κεφαλαιακή Επάρκεια των τραπεζών (Χρήστος Βλ. Γκόρτσου, 2007) Διαθέσιμο στην :
http://www.economia.gr/index.php?Itemid=28&id=378&option=com_content&task=view
- 7) The macroeconomic implications of the new Basel accord (Misa Tanaka, 2007) Διαθέσιμο στην : <http://www.cesifo-economicstudies.de>
- 8) Institutions for stability-current and past experience (Andrew Crockett, 2002) Διαθέσιμο στην : <http://www.bis.org/speeches/sp021206.htm>
- 9) A battle over Basel II (Frankfurt, Economist print edition, 2006) Διαθέσιμο στην : <http://www.economist.com>
- 10) International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework (Basle, Basle Committee on Banking Supervision, June 2004)
- 11) Οι συνέπειες της Βασιλείας II για δανειολήπτες και εργαζομένους (Ζώης Πεπέ, 2007) Διαθέσιμο στην : <http://www.capital.gr/news.asp?details=342108>
- 12) Implementation of Basel II: Practical Considerations (Basle, Basle Committee on Banking Supervision, July 2004)
- 13) International Converging of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework (the Comprehensive Version) (Basle, Basle Committee on Banking Supervision, June 2006)

- 14) Basel II and the Money Supply Process: Some Empirical Evidence from the Greek Banking System (1995-2006) (Center of Planning and Economic Research, Yannis Panagopoulos, October 2007)
- 15) Value At Risk (Philippe Jorion, Mc Graw – Hill, 1999)
- 16) Basel II and Operational Risk – Overview of Key Concerns (School of Finance and Economics Working Paper Number No. 134, Carolyn V. Currie, March 2004)
- 17) Enhancements to the Basel II framework (Basle, Basle Committee on Banking Supervision, July 2009)

